

AUTORIÕIGUSTE JA LITSENTSIDE TÖÖTUBA

05. oktoober 2022 - Tartu
12. oktoober 2022 – Tallinn

Margot Arnus

Koolituse „Autoriõiguste ja litsentside töötuba“ materjalid. Koolitus toimus 05.10.2022 Tartus ja 12.10.2022 Tallinnas (sama sisuga).

NB! Käesoleva koolituse kontekstis antud tõlgendus on üks võimalik paljudest võimalikest tõlgendustest. Käesoleva koolituse raames antud soovitusi ei saa käsitleda õigusnõuna. Olenevalt konkreetse juhtumi asjaoludest, võib õigusnormide tõlgendus erineda käesoleval koolitusel arutatust.

MARGOT ARNUS

vandeadvokaat (liikmesus peatatud)

margot@maksi.ee

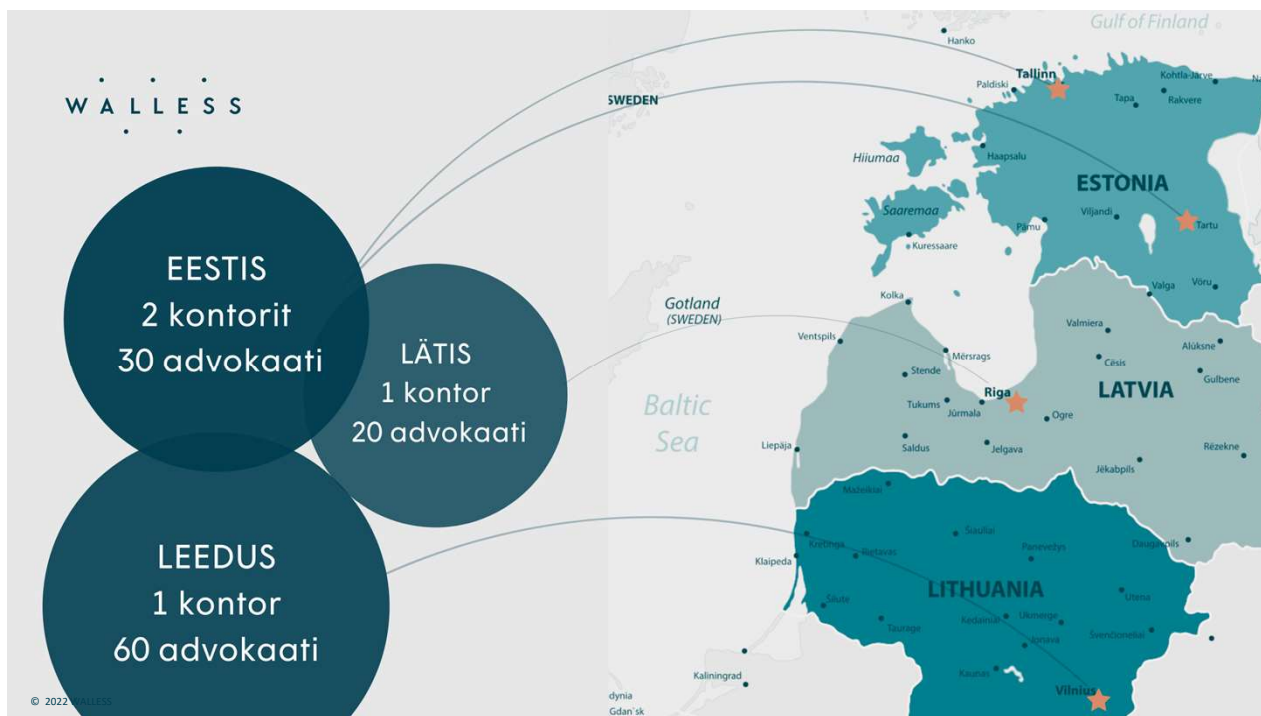
ADVOKAADIBÜROO WALLESS

www.walless.com

hannes.vallikivi@walless.com

Koolituse viis läbi Margot Arnus koostöös advokaadibürooga WALLESS.

WALLESSil on kontorid nii Eestis, Lätis kui ka Leedus. WALLESSi edu alus on veendumus, et kaasaegse advokaadibüroo ärimudel põhineb avatusel ja läbipaistvusel. WALLESSi võimekas advokaatide meeskond seab klientide vajadused esiplaanile ja leiab neile sobivad uuendusmeelsed juriidilised lahendused. Loomes pidevalt oma klientidele teedrajavaid sektoripõhiseid lahendusi. Rohkem saate büroo ja ka meie tegevusvaldkondade kohta lugeda kodulehelt: <https://walless.com/et/>.

INTELLEKTUAALNE OMAND (IO)

Intellektuaalne omand sisaldab õigusi seoses järgnevaga:

- kirjandus- ja kunstiteosed, teadustööd,
- teoste esitus, fonogrammid, raadio- ja televisiooniülekanded,
- leiutised,
- teaduslikud avastused,
- tööstusnäidised,
- kaubamärgid, teenindustunnused, kaubanduslikud nimed ja tähised,
- kaitse kõlvatu konkurentsi vastu,

- **ja kõik teised õigused**, mis tulenevad intellektuaalsest tegevusest tööstuse, teaduse, kirjanduse ja kunsti alal.

Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) asutamise konventsioon

© 2022 WALLESS

Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) asutamise konventsiooni artikli 2 punkt viii defineerib intellektuaalset omandit järgmiselt (vt slaidil). Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/13149537>

WIPO on ÜRO allorganisatsioon, mis tegeleb intellektuaalomandi kaitsega. WIPO haldab sellekohaseid rahvusvahelisi konventsioone, intellektuaalomandi õiguste kaitse ja järelevalve norme ja protseduure.

Kuigi intellektuaalse omandi reguleerimisel kasutatakse osaliselt asjaõiguse mõisteaparaati, on tänapäeval tegemist iseseisva instituudiga, mida asjaõigusest eristavad mitmed printsiibid. Intellektuaalse omandi olemust ja neid erisusi tutvustatakse loengu käigus.

IO LIIGID

Autoriõigused (Copyright)

kaitse oma loometöö tulemustele: kirjandus-, kunsti- ja teadusteosed

Autoriõigusega kaasnevad õigused (Related Rights)

õigused teoste esitajatele, fonogrammitootjatele ning televisiooni- ja raadioteenuse osutajatele, andmebaasi tegija õigused

Tööstusomand (Industrial Property)

kaubamärk, patent, kasulik mudel, mikrolülituse topoloogia, tööstusdisainilahendus.

(Ärisaladus)

© 2022 WALLESS

Levinud liigituse kohaselt saab intellektuaalse omandi jagada kolmeks:

- autoriõigused,
- autoriõigustega kaasnevad õigused, ja
- tööstusomand.

Need jagunevad omakorda mitmeks erinevaks alaliigiks.

Sageli lisatakse loetellu nn neljanda liigina ka ärisaladus, mis olemuslikult erineb mõnevõrra siiski esimesest kolmest.

IO LIIGID

Autoriõigused (Copyright)

kaitse oma loometöö tulemustele: kirjandus-, kunsti- ja teadusteosed

Autoriõigusega kaasnevad õigused (Related Rights)

õigused teoste esitajatele, fonogrammitootjatele ning televisiooni- ja raadioteenuse osutajatele, andmebaasi tegija õigused

Tööstusomand (Industrial Property)

kaubamärk, patent, kasulik mudel, mikrolülituse topoloogia, tööstusdisainilahendus.

(Ärisaladus)

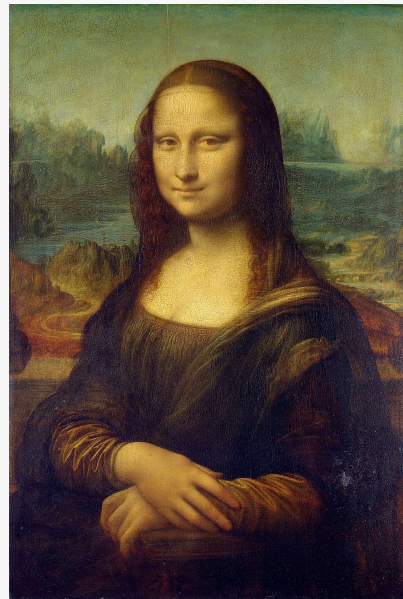

Tööstusomandiga seonduvad intellektuaalse omandi õigused on ainsad, mille kaitse sõltub nende registreerimisest. Autoriõigused ja nendega kaasnevad õigused saavad kaitse automaatselt seaduses kirjeldatud eelduste täidetusel.

Autoriõigus teosele tekib teose loomisega. Teos loetakse looduks hetkel, mil see on väljendatud mingis objektiivses, tajumist ja reprodutseerimist või fikseerimist võimaldavas vormis. Nende eelduste sisustamisest ongi järgnevalt põhjalikumalt juttu.

IO AJALOOST

Ajaloolaste hinnangul alustas Leonardo da Vinci Mona Lisa maalimist aastal 1503 ja töötas selle kallal ligikaudu **neli aastat**.

© 2022 WALLESS

Intellektuaalse omandi õigused on ühiskonnas pigem hiljutine nähtus. Sadu aastaid tagasi kasutas loomistöö nii palju ressursse (aeg, raha, oskused), et autori kaitse oli olemuslikul tagatud paljundamisvõimaluste piiratuse või lausa puudumise tõttu.

IO AJALOOST

Oluline argument
intellektuaalomandi
õiguse kujunemisel
on **PALJUNDAMINE.**

<https://cms.qz.com/wp-content/uploads/2019/06/RTX6W7OQ-e1560441912537.jpg?quality=75&strip=all&w=1200&h=900&crop=1>

© 2022 WALLESS

Tänapäevane intellektuaalse omandi kaitse kujunes seoses teoste paljundamisvõimaluste arenguga.

IO AJALOOST

Teatavad autoriõiguste laadsed põhimõtted kehtisid juba antiikajal (Rooma, Kreeka), kuid nende rakendamine oli väga haruldane.

Regulatsioon muutus trükikunsti levikuga:

trükimasina leiutamine 15. saj;

paberi tootmine masinaga 19. saj.

© 2022 WALLESS

Ühest esimesest vaidlusest raamatu ja tema koopia ümber saab lugeda siit:
<https://www.historyofinformation.com/detail.php?id=1396>.

Esiialgu saidki kaitse nn trükkija õigused. Aprillis 1710 hakkas Suurbritannia kuningriigis kehtima kuninganna Anne'i statuut, mis sätestas kirjastajate õigused. Täpsemalt saab lugeda siit:
<https://www.historyofinformation.com/detail.php?id=2955>.

IO AJALOOST

Kiviajal (loomapidajad), Egiptus (kiviraidurid), Vana-Roomas (sepad), keskajal (gildid).

Kaubamärgi õiguse kujunemise alguseks peetakse sageli 13. sajandit (1266 Inglismaal “Bakers Marking Law”).

Kaubamärki kui kvaliteedi sümbolit tunti aga juba mõnevõrra varem. Näiteks saab 1266. aastal kehtestatud “Bakers Marking Law” kui esimese kaubamärgi reguleeriva õigusakti kohta rohkem lugeda siit: <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=ab6e5a37-ff45-4e82-9f50-b165730ac73a>.

IO ERIPÄRAD

Intellektuaalne omand ei ole asjaõiguse osa, vaid moodustab iseseisva normistiku.

Asjaõigus kohaldub vallas- või kinnisasjadele

- IO sageli kergesti paljundatav
- IO kaitse territoriaalne iseloom
- IO tähtajaline kaitse
- spetsiifilised õigused (nt autori isiklikud õigused)

© 2022 WALLESS

Paljude intellektuaalomandi õiguste omandamine on seotud registreerimisega analoogselt kinnisomandile (patent jpm), mõnede omandamine aga on seotud muu juriidilise faktiga (õigus patenti taotleda tuleneb leiutise loomise faktist; autoriõigus teose loomise faktist; üldtuntud kaubamärgi õigus tuleneb kaubamärgi üldtuntuse faktist).

Intellektuaalse omandi kaitse on tihedalt seotud ka lepinguõigusega, sest sageli reguleeritakse kasutusõigused (litsents) just lepinguga.

ÕIGUS INTELLEKTUAALOMANDILE EI OLE ABSOLUUTNE

Õiguste ammendumine (AutÕS § 13, PatS § 171, KaMS § 16, TDKS § 17).

Liigispetsiifilised piirangud, sh:

teose vaba kasutamine teaduslikel, hariduslikel, informatsioonilistel ja õigusemõistmise eesmärkidel (AutÕS § 19);

teose vaba kasutamine kultuuripärandiasutuse poolt (AutÕS § 20);

varemkasutusõigus osa tööstusomandi liikide puhul (PatS § 17, TDKS § 18).

Piirang teise põhiõiguse tagamiseks (sõnavabadus, era- ja perekonnaelu kaitse).

Kuigi üldjuhul on autoril oma loodud teose kasutamise lubamiseks või keelamiseks vabad käed, siis tuleneb seadustest ka piirangud intellektuaalse omandi õigustele. Näiteks võivad õigused ammenduda: õigus ärilisel eesmärgil intellektuaalset omandit sisaldavat kaupa Euroopa Majanduspiirkonnas müüa pärast nimetatud kauba esmamüüki (nt AutÕS § 13 lg 5, PatS § 17.1, KaMS § 16, TDKS § 17 lg 6).

Esineb ka nn liigispetsiifilisi piiranguid, mis võimaldavad teoseid autori nõusolekuta ja kohati isegi tasu maksmiseta kasutada.

Intellektuaalse omandi õigusi võivad piirata ka teised põhiõigused. Nii on näiteks võib kaubamärgi õiguskaitset välistav asjaolu olla see, et kaubamärgi kasutamine kahjustaks varasemat õigust nimele, isikuportreele, kinnistu nimetusele, arhitektuuriobjekti nimetusele või kujutisele, autoriõiguse või tööstusomandi esemele või muud varasemat õigust (KaMS § 10 lg 1 p 6). Samuti võib sõnavabaduse eesmärgil intellektuaalse omandi õiguste piiramiseks pidada teoste tsiteerimise õigust.

ÕIGUSAKTIDE HIERARHIA

Euroopa Liidu määrused ja direktiivid

Määrus – otsekohalduv

Direktiiv – ülevõetav

Eesti Vabariigi põhiseadus

Rahvusvahelised lepingud

Seadused

Määrused

© 2022 WALLESS

EL õigus (näited):

- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv autoriõiguste kohta digitaalsel ühtsel turul
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus Euroopa Liidu kaubamärgi kohta

Põhiseadus:

- PS § 39 - Autoril on võõrandamatu õigus oma loomingule. Riik kaitseb autori õigusi.
- PS § 32 - Igaühe omand on puutumatu ja võrdselt kaitstud. [...]

Rahvusvahelised lepingud (näited):

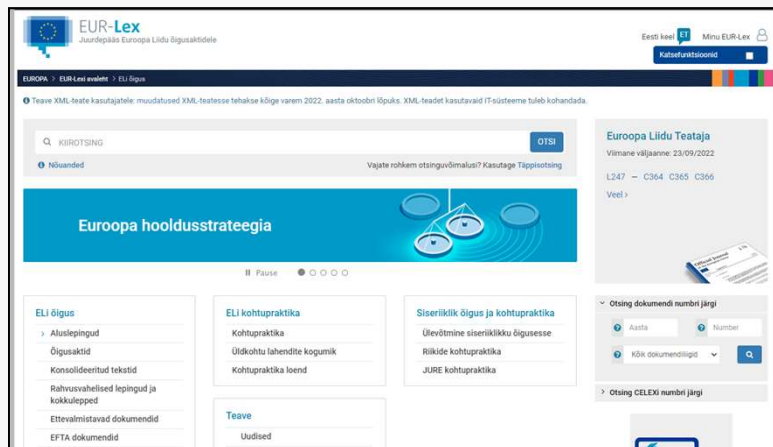
- Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (WIPO) asutamise konventsioon
- WIPO esitus- ja fonogrammileping
- WIPO autoriõiguse leping

Seadused: AutÕS, KaMS

Määrused: üksikumate nüansside reguleerimiseks, näiteks justiitsministri määrus „Orbteoseks tunnistamisele eelneva hoolika otsingu allikad“

EUR-LEX

<https://eur-lex.europa.eu/>

Euroopa Liidu õigusaktid leiab Eur-Lex ametlikult kodulehelt:
<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>.

RIIGI TEATAJA

<https://www.riigiteataja.ee/>

The screenshot shows the Riigi Teataja website interface. At the top, there is a navigation bar with links for 'Täpne otsing', 'Liigitus', 'Statistika', 'Vited', 'Edinõud', 'Kohaldatare', 'Õigusaktid', 'Abi', and 'English'. A search bar is also present. Below the navigation bar, the main content area features a section titled 'Riigi Teataja' with a sub-header 'Tere Tulemast Riigi Teataja võrguajlaandeset'. A button labeled 'Vaata kasutajaõbraliiku RT prototüüpi' is visible. The main section is titled 'Ilmumas ja ilmunud' and contains a table with four columns: RT I, RT II, RT III, and RT IV. Each column lists dates from 2022. The footer includes logos for the European Union and the Estonian Republic, along with social media links for Facebook and Twitter. Copyright information for Riigikantselei 2010 and Riigiteataja ootinguabi 620 8145 is also present.

RT I	RT II	RT III	RT IV
24.09.2022	24.09.2022	24.09.2022	29.09.2022
23.09.2022	17.09.2022	23.09.2022	28.09.2022
22.09.2022	14.09.2022	20.09.2022	27.09.2022
21.09.2022	09.09.2022	17.09.2022	24.09.2022
20.09.2022	08.09.2022	16.09.2022	23.09.2022
17.09.2022	03.09.2022	14.09.2022	22.09.2022
16.09.2022	27.08.2022	13.09.2022	21.09.2022
15.09.2022	24.08.2022	10.09.2022	20.09.2022
14.09.2022	23.08.2022	08.09.2022	16.09.2022
13.09.2022	12.08.2022	05.09.2022	13.09.2022

© 2022 WALLESS

Eesti seadused leiab Riigi Teatajast: <https://www.riigiteataja.ee/index.html>.

NB! Vajuta alati „hetkel kehtiv“ nuppu, et veenduda kehtiva redaktsiooni valikus.

AUTORIÕIGUS

Autoriõigus tekib **teose loomisega**.

TEOS:

- mis tahes **originaalne** tulemus
- kirjanduse, kunsti või teaduse **valdkonnas**,
- mis on **väljendatud** objektiivses vormis ja on selle vormi kaudu **tajutav** ning **reprodutseeritav** kas
- vahetult või mingi tehnilise vahendi abil.

originaalne = autori enda intellektuaalse loomingu tulemus

© 2022 WALLESS

Autoriõigus ei ole iidne nn “loomulik õigus”, õigused on autorile antud seadusega ja rahvusvaheliste kokkulepetega. Loomulikud õigused on need, mis ei sõltu konkreetse kultuuri või valitsuse seadustest ega tavadest ning on seega universaalsed ja võõrandamatud (näiteks õigus elule). Seaduslikud õigused on isikule antud õigussüsteemiga ehk ühiskondlike kokkulepetega. Sel juhul on oluline järgida täpse „ühiskondliku kokkuleppe“ ehk seaduse sisu.

Autoriõigustega kaitstakse teoseid. Mis on aga „teos“? Autoriõiguse seaduse tähenduses loetakse teoseks mis tahes originaalset tulemust kirjanduse, kunsti või teaduse valdkonnas, mis on väljendatud mingisuguses objektiivses vormis ja on selle vormi kaudu tajutav ning reprodutseeritav kas vahetult või mingi tehnilise vahendi abil. Teos on originaalne, kui see on autori enda intellektuaalse loomingu tulemus.

Eesti autoriõiguse seadust kohaldatakse teostele:

1. mille autoriks on Eesti Vabariigi kodanik või Eesti Vabariigis alaliselt elav isik;
2. mis on esmakordselt avaldatud Eesti Vabariigi territooriumil või mis on avaldamata, kuid asuvad Eesti Vabariigi territooriumil, sõltumata teoste looja kodakondsusest või alalisest elukohast;
3. mida tuleb kaitsta vastavalt Eesti Vabariigi välislepingule.

AUTORIÕIGUS

EELDUSED:

- kirjandus-, kunsti- ja teadusvaldkonnas
- originaalne tulemus
- objektiivne vorm (võimalik tajuda)

Autoriõigus tekib teose loomise **vaheetappidele** (eskiis, visand, plaan, joonis, peatükk, arvutiprogrammi loomise lähtematerjal jms), kui need vastavad teose tingimustele.

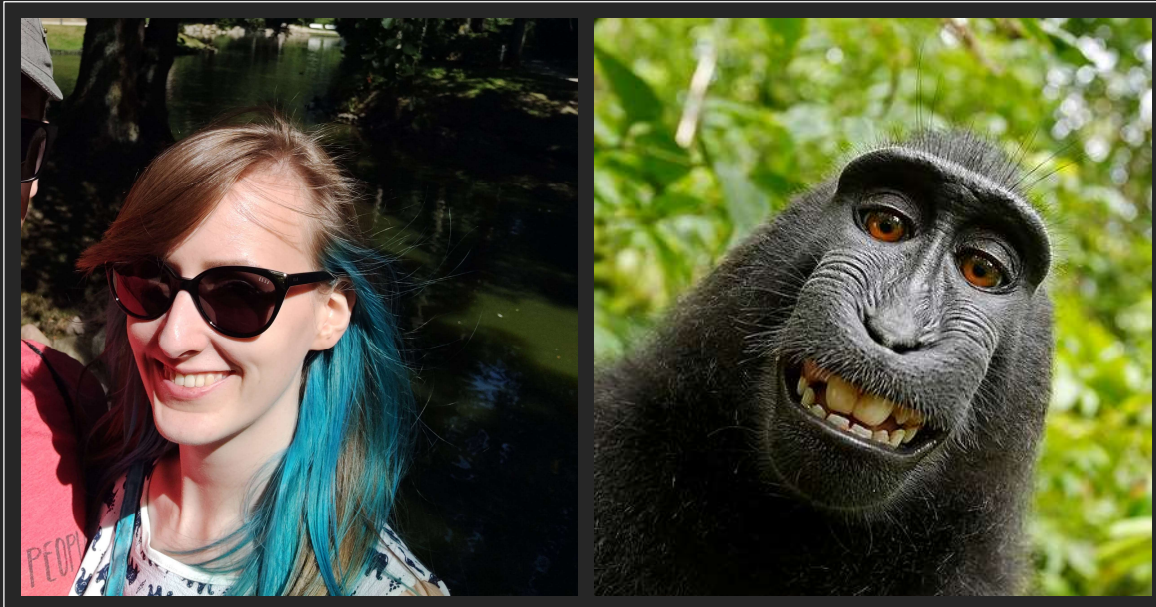
© 2022 WALLESS

Teose kaitstust autoriõigusega eeldatakse, välja arvatud juhul, kui esineb seda välistav ilmne asjaolu. Tõendamiskohustus lasub teose autoriõigusega kaitstuse vaidlustajal.

Eristades teosega seonduvaid asjaõigusi ja intellektuaalse omandi õigusi tuleb meeles pidada, et autoriõigus teosele kuulub autorile või tema pärijale sõltumata sellest, kellel on omandiõigus sellele materiaalsele objektile, milles teos on väljendatud.

Teose väljendamisel ei oma tähtsust, kas keegi teine seda tajub (kodus luuletuse koerale ette lugemisel tekib ka teos). Autoriõiguste tekkimiseks ei pea teoseid registreerima, kuid praktikas esineb sageli vajadus teose loomise aja tõendamise järele.

Autoril tekib autoriõigus ka teose loomise vaheetappide resultaatile (eskiis, visand, plaan, joonis, peatükk, arvutiprogrammi loomise lähtematerjal jms), kui need vastavad teose tingimustele.

Kas *selfie* on alati autoriõigustega kaitstud? Iga teos ei pruugi siiski saada autoriõigustega kaitstud. Loe näidet looma tehtud teostega seonduva vaidluse kohta: https://en.wikipedia.org/wiki/Monkey_selfie_copyright_dispute.

TEOSED, MILLELE TEKIB AUTORIÕIGUS

- **ilukirjandus-**, publitsistika-, poliitika-, haridusalased jms kirjalikud teosed;
- **teaduslikud** ja populaarteaduslikud kirjalikud ja **kolmemõõtmelised** teosed (monograafiad, artiklid, teadusliku töö aruanded, **plaanid, skeemid, maketid, mudelid, testid** jms);
- **arvutiprogrammid**, mida kaitstakse nagu kirjandusteoseid. Kaitse laieneb arvutiprogrammi mis tahes väljendusvormile;
- kõned, **loengud**, ettekanded, jutlused jt teosed, mis koosnevad sõnadest ja on väljendatud suuliselt (**suulised teosed**);
- **stsenariumid** ja stsenariumi plaanid, libretod;
- draama- ja muusikalised **draamateosed**;
- ...

Väljavõte AutÕS § 4 loetelust (lihtsustatud) – 1/3.

NB! AutÕS § 4 sisaldab näidisloetelu teostest, millele tekib autoriõigus. Tasub meeles pidada, et loetelu lõppeb punktis 23 avatud klausliga „muud teosed“. See tähendab, et AutÕS § 4 loetelu ei ole ammendav nimekiri kõikidest teostest. Isegi kui selles loetelus objekti kirjeldust ei sisaldu, võib tegemist olla teosega, kui see vastab AutÕS § 4 lg 2 kriteeriumitele (eelmistel slaididel).

TEOSED, MILLELE TEKIB AUTORIÕIGUS

- **muusikateosed** tekstiga ja ilma tekstita;
- **koreograafiateosed** ja pantomiimid;
- **audiovisuaalsed** teosed (§ 33);
- **maalikunstiteosed**, **graafikateosed**, **trükikunstiteosed**, joonistused, illustratsioonid;
- **lavastused** ja lavakujunduslikud teosed;
- **skulptuuriteosed**;
- **arhitektuurne graafika** (joonistused, eskiisid, skeemid, joonised, plaanid, projektid jm), projekti sisu lahtimõtestavad **seletuskirjad**, **tekstilisad**, **programmid**, **arhitektuursed plastikateosed** (mudelid, maketid jm), arhitektuuri- ja **maastikuarhitektuuriteosed** (hooned, rajatised, pargid, haljasalad jm), linnaehitusansamblid ja kompleksid;
- ...

© 2022 WALLESS

Väljavõte AutÕS § 4 loetelust (lihtsustatud) – 2/3.

NB! AutÕS § 4 sisaldab näidisloetelu teostest, millele tekib autoriõigus. Tasub meeles pidada, et loetelu lõppeb punktis 23 avatud klausliga „muud teosed“. See tähendab, et AutÕS § 4 loetelu ei ole ammendav nimekiri kõikidest teostest. Isegi kui selles loetelus objekti kirjeldust ei sisaldu, võib tegemist olla teosega, kui see vastab AutÕS § 4 lg 2 kriteeriumitele (eelmistel slaididel).

TEOSED, MILLELE TEKIB AUTORIÕIGUS

- **tarbekunsteosed**;
- **disaini-** ja **moekunsteosed**;
- **fotograafiateosed** ja fotograafiaga analoogilisel viisil saadud teosed, slaidid ja slaidifilmid;
- **kartograafiateosed** (topograafilised, geograafilised, geoloogilised jt kaardid, atlased, maketid);
- **õigusaktide projektid**;
- **standardid** ja standardite kavandid;
- **arvamused**, retsensioonid, eksperthinnangud jms;
- **tuletatud teosed**, see on teose tõlge, algse teose kohandus (adaptsioon), töötlus (arranžeerimine) ja teose muu töötlus;
- teoste **kogumikud** ja informatsiooni kogumikud (sealhulgas **andmebaasid**).
- **muud teosed**.

© 2022 WALLISS

Väljavõte AutÕS § 4 loetelust (lihtsustatud) – 3/3.

NB! AutÕS § 4 sisaldab näidisloetelu teostest, millele tekib autoriõigus. Tasub meeles pidada, et loetelu lõppeb punktis 23 avatud klausliga „muud teosed“. See tähendab, et AutÕS § 4 loetelu ei ole ammendav nimekiri kõikidest teostest. Isegi kui selles loetelus objekti kirjeldust ei sisaldu, võib tegemist olla teosega, kui see vastab AutÕS § 4 lg 2 kriteeriumitele (eelmistel slaididel).

ERANDID AUTORIOIGUSTE TEKKIMISEST

- AUTORIOIGUSE SEADUST EI KOHALDATA JÄRGNEVALE:
- ideed, kujundid, mõisted, teooriad, protsessid, süsteemid, meetodid, kontseptsioonid, printsiibid, avastised, leiutised jms intellektuaalse tegevuse resultaadid, mis on kirjeldatud, selgitatud või muul viisil väljendatud teoses;
- rahvaloominguteoste;
- õigusaktidele ja haldusdokumentidele (seadused, seadlused, määrused, põhimäärused, juhendid, käskkirjad) ning nende ametlikele tõlgetele;
- kohtulahenditele ning nende ametlikele tõlgetele;
- riigi ametlikele sümbolitele ja organisatsioonide sümboolikale (lipud, vapid, ordenid, medalid, märgid jne);
- ...

Väljavõte AutÕS § 5 loetelust (lihtsustatud) – 1/2.

NB! AutÕS § 5 sisaldab ammendavat loetelu teostest, millele autoriõiguse seadust ei kohaldata.

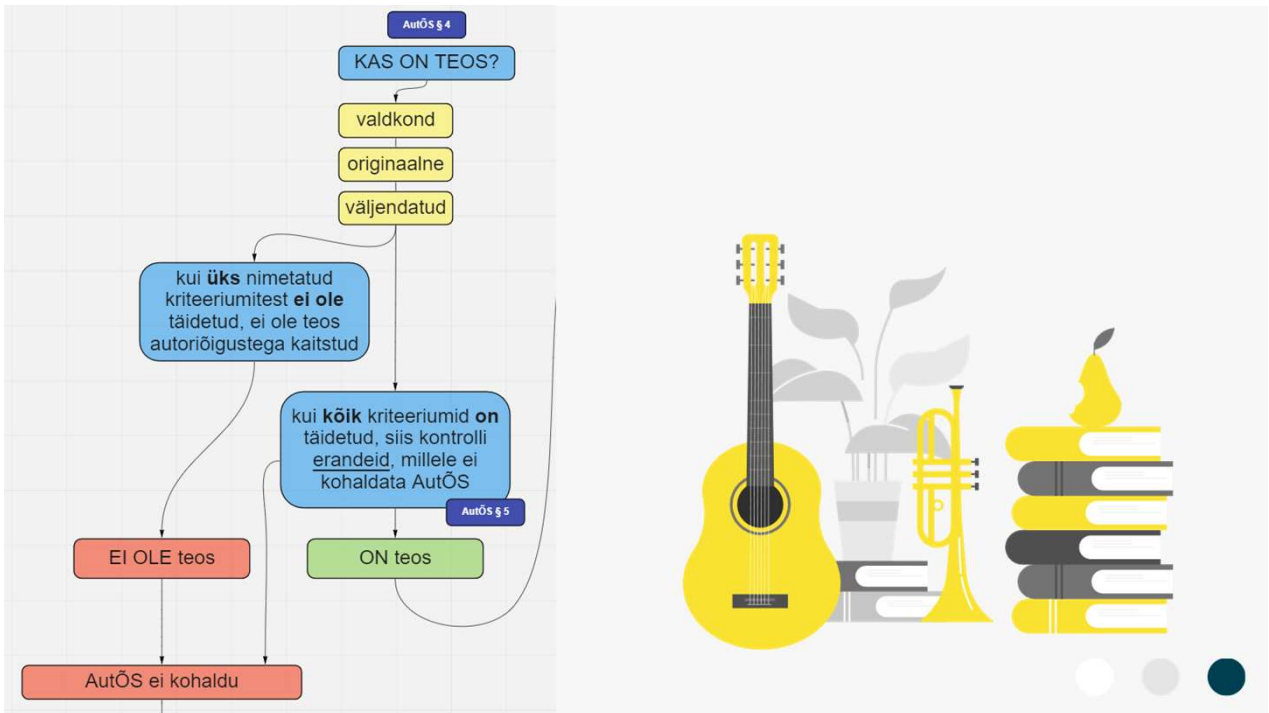
ERANDID AUTORIOIGUSTE TEKKIMISEST

- AUTORIOIGUSE SEADUST EI KOHALDATA JÄRGNEVALE:
- päevauudistele;
- faktidele ja andmetele;
- ideedele ja põhimõtetele, millele rajanevad arvutiprogrammi elemendid, kaasa arvatud programmi kasutajaliidese aluseks olevad ideed ja põhimõtted;
- ühelegi kujutava kunsti teose **reprodutseerimisel** saadud materjalile, kui kõnealuse teose **kaitsetähtaeg on lõppenud**, välja arvatud juhul, kui reprodutseerimise tulemusel saadud materjal on originaalne selles mõttes, et see on autori enda intellektuaalse loomingu tulemus.

Väljavõte AutÕS § 5 loetelust (lihtsustatud) – 2/2.

NB! AutÕS § 5 sisaldab ammendavat loetelu teostest, millele autoriõiguse seadust ei kohaldata.

Viimane punkt (AutÕS § 5 p 9) jõustus alles 07.01.2022. Autoriõiguse seaduse muutmise seaduse (autoriõiguse direktiivide ülevõtmine) eelnõu seletuskirja (edaspidi „Seletuskiri“) kohaselt on näiteks mitteoriginaalsete fotode kaitse tõttu tekitatud võimalus, et juba tähtaja möödumise tõttu kaitse alt väljas olnud algne teos saab läbi tavapärase digiteerimisprotsessi (mille raames tehakse algsest teosest mitteoriginaalne koopia) siiski uue, taas autoriõigusel põhineva kaitse. Kuigi nagu öeldud Eesti õiguses, on ka fotode kaitse seotud üldiste teose kaitstuse kriteeriumidega (mitteoriginaalsed teosed, sh fotod, ei ole kaitstavad), siis selguse mõttes on DSM-direktiivi artiklist 14 tulenev regulatsioon Eesti õiguses nüüd sõnaselgelt üle korratud.

kontrollskeemi osa „Kas tegemist on teosega?“

AUTOR

Füüsiline isik või füüsilised isikud, kes on selle teose loonud.

Juriidilisele isikule või riigile kuulub autoriõigus vaid AutÕS ettenähtud juhtudel.

Autorsust eeldatakse, kuni pole tõendatud vastupidist. Tõendamiskohustus lasub autorsuse vaidlustajal.

Autori isiklikud õigused ja varalised õigused kuuluvad algselt teose autorile. Teose autoriks on **füüsiline isik või füüsilised isikud**, kes on selle teose loonud. Juriidilisele isikule või riigile kuulub autoriõigus vaid seadusega ettenähtud juhtudel. Seega võivad intellektuaalomandi omanikeks lisaks autorile olla ka teised füüsilised ja juriidilised isikud, kellele on intellektuaalne omand üle läinud kas seaduse (nt varalised õigused töösuhtes) või lepingu alusel (nt isikud, kes kasutavad teost litsentsilepingu alusel).

Isiku, kes avaldab teose oma nime all või oma üldtuntud pseudonüümi või autorimärgi all, autorsust presumpeeritakse (eeldatakse), kuni pole tõendatud vastupidist. Tõendamiskohustus lasub autorsuse vaidlustajal. Anonüümselt, pseudonüümi või autorimärgi all avalikustatud teose autoril on autoriõigus sellele teosele. Momendini, mil autor avab oma kodanikunime ja tõestab oma autorsust, teostab autori varalisi õigusi teose õiguspäraselt avaldanud isik.

Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste pärimine toimub vastavalt pärimisseaduse üldsätetele seaduse või pärandaja viimse tahte avalduse järgi.

ÜHINE AUTORSUS VS KOLLEKTIIVNE AUTORSUS

Ühine autorsus = ühisautorsus või kaasautorsus

- ühisautorsus = teos on üks jagamatu tervik
- kaasautorsus = teose osadel on ka iseseisev tähendus

Kollektiivne autorsus = koosneb **erinevate autorite kaastöödest**, mis on ühendatud **ühtseks tervikuks** füüsilise või juriidilise isiku poolt tema initsiatiivil ja juhtimisel ning mis antakse välja selle füüsilise või juriidilise isiku nime või nimetuse all (teatmeteosed, teaduslik kogumik, ajaleht, ajakiri ja teised perioodilised või jätkuväljaanded jms).

Ühel teosel võib olla üks või mitu autorit. Autorõiguse seaduses eristatakse ühist autorsust (AutÕS § 30) ja kollektiivset autorsust (AutÕS § 31). Samuti on seaduses kirjeldatud detailsemalt autoriõigustega seonduvat töökohustuste täitmise korras loodud teosele (AutÕS § 32), audiovisuaalsele teosele (AutÕS § 33), kogumikele (AutÕS § 34) ja tuletatud teosele (AutÕS § 35).

ORBTEOSED

Teos, mille autoriõiguste omanikku ei ole ka **hoolika otsimise korral** võimalik leida:

- raamat, ajakiri, ajaleht või muu kirjutisena avaldatud teos;
- audiovisuaalne teos või fonogramm.

Orbteoseks tunnistamisele eelneva hoolika otsingu allikad kehtestatud justiitsministri määrusega. Olenevalt teose tüübist on ka erinevad allikad.

Pädevaks asutuseks orbteose staatust käsitleva info vahendajana on Eestis **Patendiamet**.

© 2022 WALLESS

Kui teose autorit ei ole võimalik välja selgitada, võib tegemist olla anonüümse teosega või orbteosega. Mõiste „orbteos“ viitab teostele, mille autoriõiguste omanikku ei ole ka hoolika otsimise korral võimalik leida. Siiski on orbteose regulatsiooni piiratud nii territoriaalselt kui ka konkreetsete teose liikidega (vt AutÕS § 27.2).

NB! Eestis ei saa praeguse regulatsiooni alusel üksik foto olla orbteos (vt 2014. aasta AutÕS muudatuse seletuskiri, eelkõige II lugemise kohta käivad selgitused:

<https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/02b8f47e-8e65-4b26-bf29-8d0579502f4d>).

Teost või fonogrammi, mida ühes Euroopa Liidu liikmesriigis või Euroopa Majanduspiirkonna lepinguga ühinenud riigis käsitatakse orbteosena, käsitatakse orbteosena kõikides Euroopa Liidu liikmesriikides või Euroopa Majanduspiirkonna lepinguga ühinenud riikides. Orbteosele õigusi omav isik võib igal ajal pöörduda teose või fonogrammi orbteoseks tunnistanud asutuse poole ning nõuda oma autoriõiguste või autoriõigusega kaasnevate õiguste ulatuses orbteose staatuse tühistamist.

ORBTEOSED

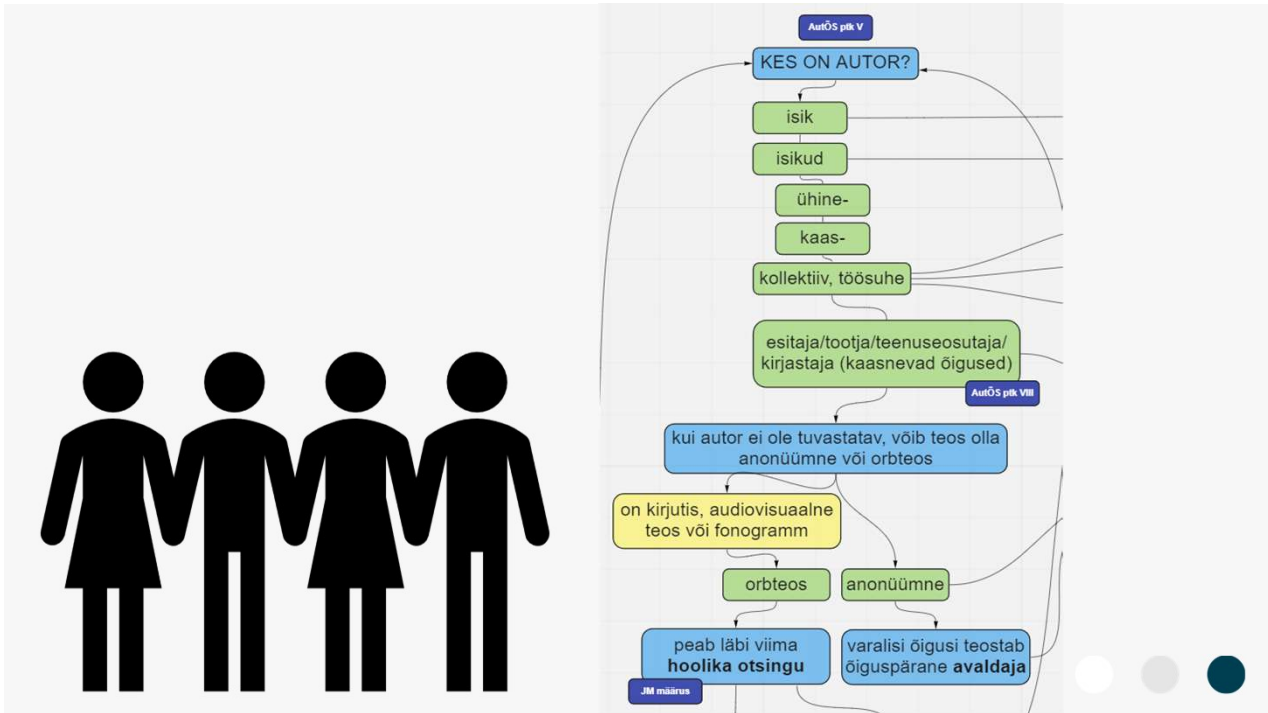
Avalikul mäluasutusel on lubatud kasutada üksnes avalikes huvides ja kõigi tuvastatud õiguste omajate nimede näitamise korral:

- üldsusele kättesaadavaks tegemine kultuurilistel ja hariduslikel eesmärkidel;
- reprodutseerimine digiteerimise, üldsusele kättesaadavaks tegemise, indekseerimise, kataloogimise, säilitamise või taastamise eesmärgil.

Tulu võib teenida vaid orbteose digiteerimise ning üldsusele kättesaadavaks tegemise kulude katmise eesmärgil.

Kui teos on võimalik tunnistada orbteoseks, toimub selle kasutamine AutÕS § 27.6 regulatsiooni järgides.

kontrollskeemi osa „Kes on teose autor?“

AUTORIÕIGUSE SISU

ISIKLIKUD ÕIGUSED on õigus ...

- ... autorsusele
- ... autorinimele (sh anonüümne/pseudonüümiga)
- ... teose puutumatusse
- ... teose lisadele
- ... autori au ja väärkuse kaitsele
- ... teose avalikustamisele
- ... teose täiendamisele
- ... teos tagasi võtta
- ... nõuda oma autorinime kõrvaldamist

VARALISED ÕIGUSED on õigus teose...

- ... reprodutseerimisele
- ... levitamisele
- ... tõlkimisele
- ... töötlemisele
- ... kogumikele
- ... avalikule esitamisele, eksponeerimisele, edastamisele, üldsusele kättesaadavaks tegemisele
- ... projekti teostamisele (arhitektuur, disain, tarbekunst)
- ... ainuõigus arvutiprogrammi füüsiliseks kasutamiseks ja valdamiseks ärilisel eesmärgil (NB! ainult arvutiprogrammi spetsiifiline)

Teose autoril tekib teose loomisega autoriõigus sellele teosele. Autoriõiguse sisu moodustavad isiklikud õigused ja varalised õigused.

Teose autori isiklikud õigused on loetletud AutÕS § 12. Autori isiklikud õigused on autori isikust lahutamatud ning ei ole üleantavad. Autori isiklike ja varaliste õiguste piiramine võib toimuda ainult AutÕS ettenähtud juhtudel.

AUTORIÕIGUSE SISU

ISIKLIKUD ÕIGUSED on õigus ...

- ... autorsusele
- ... autorinimele (sh anonüümne/pseudonüümiga)
- ... teose puutumatusse
- ... teose lisadele
- ... autori au ja väärkuse kaitsele
- ... teose avalikustamisele
- ... teose täiendamisele
- ... teos tagasi võtta
- ... nõuda oma autorinime kõrvaldamist

VARALISED ÕIGUSED on õigus teose...

- ... reprodutseerimisele
- ... levitamisele
- ... tõlkimisele
- ... töötlemisele
- ... kogumikele
- ... avalikule esitamisele, eksponeerimisele, edastamisele, üldsusele kättesaadavaks tegemisele
- ... projekti teostamisele (arhitektuur, disain, tarbekunst)
- ... ainuõigus arvutiprogrammi füüsiliseks kasutamiseks ja valdamiseks ärilisel eesmärgil (NB! ainult arvutiprogrammi spetsiifiline)

Teose autoril tekib teose loomisega autoriõigus sellele teosele. Autoriõiguse sisu moodustavad isiklikud õigused ja varalised õigused. Autorile kuulub ainuõigus igal moel ise oma teost kasutada, lubada ja keelata oma teose samaviisilist kasutamist teiste isikute poolt ja saada tulu oma teose sellisest kasutamisest. Autori varalised õigused on üleantavad kas üksikute õigustena või õiguste kogumina, kas tasu eest või tasuta. Autor teostab oma varalisi õigusi kas iseseisvalt või kollektiivse esindamise organisatsioonide (AutÕS IX peatükk) kaudu.

AUTORIÕIGUSE SISU

ISIKLIKUD ÕIGUSED on õigus ...

... autorsusele

... autoriõigusele (anonüümne/pseudonüümiga)

... teose avalikustamisele

... teose lisadele

... autori au ja väärkuse kaitsele

... teose avalikustamisele

... teose täielikule kasutamisele

... teose jagasi võtta

... nõudmisele (õiguste ülevõtmist)

**AUTORIST
LAHUTAMATUD**

**EI OLE
ÜLEANTAVAD**

VARALISED ÕIGUSED on õigus teose...

... reprodutseerimisele

... levitamisele

... tõlkimisele

... tootmisele

... kogumikele

... avalikule esitamisele, eksponeerimisele,

edastamisele, üldiselt kasutamiseks ettevalmistamisele

... intellektuaalsetele tegevustele (arhitektuur, disain, tarbekunst)

... ainuõigus arvutiprogrammi füüsiliseks

kasutamiseks ja valdamiseks ärilisel eesmärgil

(NB! ainult arvutiprogrammi spetsiifiline)

**osadena/tervikuna
tasu eest/tasuta**

© 2022 WALLESS

Autori isiklikud õigused on autori isikust lahutamatud ning ei ole üleantavad. Autori varalised õigused on üleantavad kas üksikute õigustena või õiguste kogumina, kas tasu eest või tasuta.

Seda tasub silmas pidada ka autoriõigusi reguleerivate lepingute sõnastamisel. Kuigi autoril ei ole võimalik isiklike õigusi üle anda (loovutada), on võimalik õiguste litsentseerimine (liht- või ainulitsents).

AUTORIÕIGUS VS COPYRIGHT

Autoriõigus (droit d'auteur) – esiplaanil on autori isiklikud õigused

Copyright – esiplaanil on autori varalised õigused

Tänapäevane autoriõigus on välja kujunenud kahest eri kontseptsioonist Common Law süsteemi *copyright* ei ole päris sama, mis autoriõigus (*droit d'auteur*). *Copyright*'i puhul on võimalik teos tervikuna ära osta ja omanikul on õigus teost muuta ja sisuliselt sellega teha kõike, mida müüja lubas. Autoriõiguse mõiste puhul on autor ja teos lahutamatu tervik. Võimalik on võõrandada vaid varalisi õigusi. Olemuselt on need tänapäevaks siiski väga sarnased, mõlemal üksteisest "laene".

AUTORIÕIGUSE AJALINE KEHTIVUS

Autoriõigus kehtib autori kogu eluaja jooksul ja **70 aastat pärast tema surma**, olenemata kuupäevast, millal teos on õiguspäraselt avalikustatud, välja arvatud:

- ühine autorsus – 70 aastat pärast teisi autoreid üleelanud ühise autori surma;
- anonüümne/pseudonüümiga teos – 70 aastat pärast selle õiguspärasest avalikustamist;
- Kollektiivne teos ja töökohustuste täitmise korras loodud teos – 70 aastat pärast selle õiguspärasest avalikustamist;

NB! Teose autorsust, autori nime ning autori au ja väarikust kaitstakse **tähtajatult**.

© 2022 WALLESS

Autoriõiguse kehtivuse tähtaeg: Eeldusel, et ei rakendu seaduses sätestatud erisusi, kehtib autoriõigus üldjuhul autori kogu eluaja jooksul ja 70 aastat pärast tema surma (AutÕS § 38).

Autoriõiguse kehtivus ühise autorsuse korral: Autoriõigus teosele, mille on loonud kaks või enam isikut oma ühise loomingulise tegevusega (§ 30), kehtib teisi autoreid üleelanud ühise autori eluajal ja 70 aastat pärast tema surma (AutÕS § 39).

Autoriõiguse kehtivus anonüümselt või pseudonüümi all avalikustatud teosele: Autoriõigus teosele, mis on avalikustatud anonüümselt või pseudonüümi all, kehtib 70 aastat pärast selle teose õiguspärasest avalikustamist. Kui selle tähtaja jooksul teose autor teeb üldsusele teatavaks oma kodanikunime või teose autorsuse seostamine teose loonud isikuga ei tekita enam kahtlusi, siis kohaldatakse §-de 38 ja 39 sätteid (AutÕS § 40).

Muud tähtajad: Täiendavalt on autoriõiguse seaduses sätestatud tähtaegade erisused kollektiivsele teosele, töökohustuste täitmise korras loodud teosele, audiovisuaalsele teosele ja jätkuväljaandele (AutÕS § 41).

(1/2) jätkub

AUTORIÕIGUSE AJALINE KEHTIVUS

Autoriõigus kehtib autori kogu eluaja jooksul ja **70 aastat pärast tema surma**, olenemata kuupäevast, millal teos on õiguspäraselt avalikustatud, välja arvatud:

- ühine autorsus – 70 aastat pärast teisi autoreid üleelanud ühise autori surma;
- anonüümne/pesudonüümiga teos – 70 aastat pärast selle õiguspärasest avalikustamist;
- Kollektiivne teos ja töökohustuste täitmise korras loodud teos – 70 aastat pärast selle õiguspärasest avalikustamist;

NB! Teose autorsust, autori nime ning autori au ja väärikut kaitstakse **tähtajatult**.

© 2022 WALLESS

(2/2) jätk

Tähtaja kulgemine algab autori surma-aastale järgneva aasta (§-d 38 lg 1 ja 39) või teose õiguspärasele avalikustamisele või loomisele järgneva aasta (§ 38 lg 2; §-d 40, 41 ja 42) 1. jaanuarist.

Isiku konkreetse teose autoriks olemist (teose autorsust), autori nime ning autori au ja väärikut kaitstakse tähtajatult. Autoriõiguse tähtaja lõppemisel ei ole lubatud teose pealkirja (nimetuse) kasutamine teise autori poolt samaliigilisel teosel, kui selline kasutamine võib kaasa tuua üldsust eksitava autorite samastamise.

Teost, mille autoriõiguse kehtivuse tähtaeg on lõppenud, võivad vabalt kasutada kõik isikud (järgides siiski eelmises lõigus kirjeldatud tähtajatu kaitse reegleid).

MIKI MÕJU AUTORIÕIGUSTE KESTVUSELE

1928. a Miki-Hiire multifilm „Steamboat Willie“

Walt Disney (1901-1966)

Roy O. Disney (1893-1971)

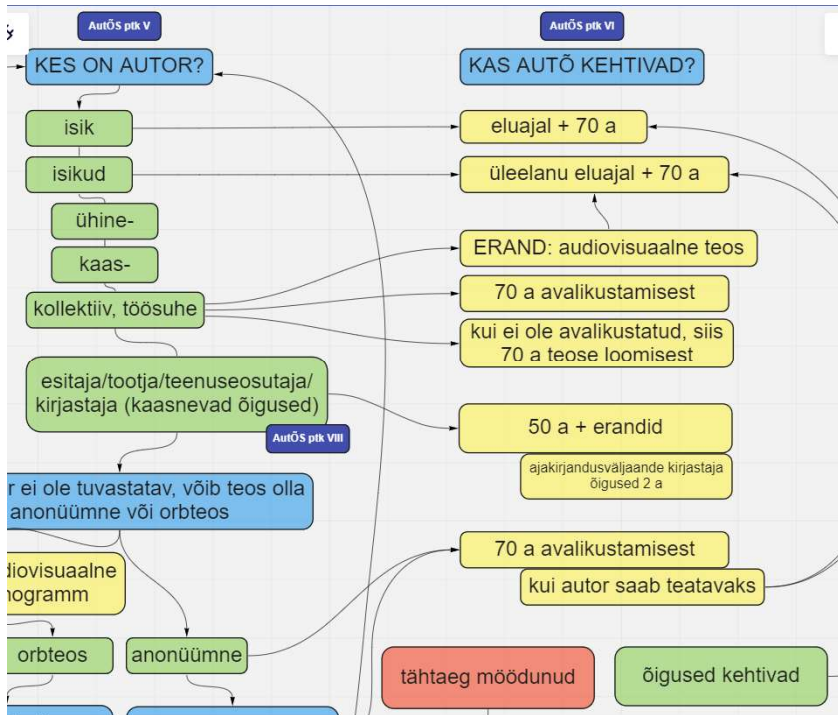
Autoriõiguste territoriaalse iseloomu tõttu võivad Euroopas ja USAs samale teosele rakendada erinevad kaitsetähtajad. Muuhulgas on USAs korduvalt autoriõiguste kehtivuse tähtaegu pikendatud enne konkreetse teose (nt 1928. a Miki-Hiire multifilm „Steamboat Willie“) kaitsetähtaja lõppu.

AJALISE PIIRI TÄHTSUS

Autoriõiguste omaniku huvid vs avalikkuse huvid

- tulu
- autori motiveerimine
- autori kaitse (laiemalt)
- vähem tuntud teoste kasutus
- autori motiveerimine?
- mõistlik võimalus autorit tuvastada
- teoste mugav kättesaadavus (~20a lünk hetkel)

Autoriõiguste kaitsetähtaja määramisel on oluline arvestada autorite huvide ja avalikkuse huvide tasakaalu. Liiga pikk autoriõiguste kaitsetähtaeg muudab tülikaks segase autorsusega teoste õiguste omaja väljaselgitamise ja seeläbi takistab ka edasist loomeprotsessi.

kontrollskeemi osa „Kui kaua kehtivad autoriõigused?“

TEOSE KASUTAMINE

Autoril on õigus lubada/keelata oma teose kasutamist.

Autoril on õigus saada tasu teose kasutamise eest (autoritasu).

ÜLDREEGEL: Kuni pole kokkulepet, on teose kasutamine keelatud.

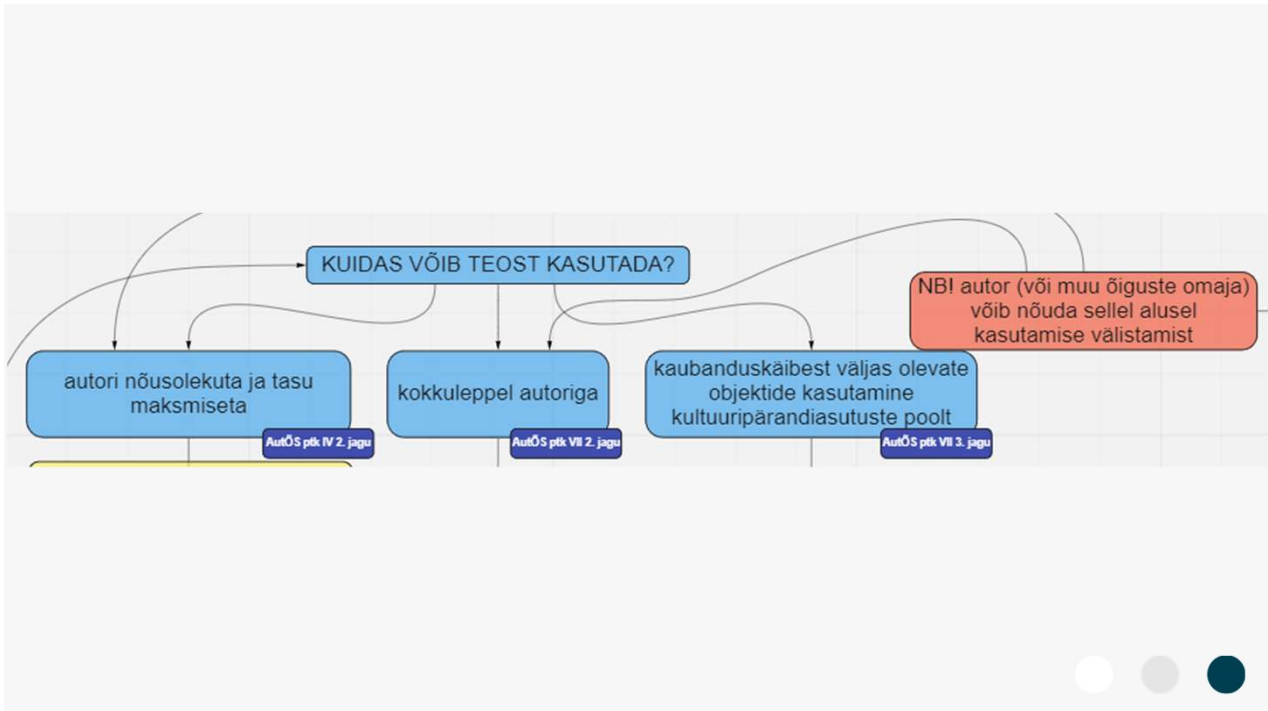
Kui tasu tähtaegselt maksmata, ei tohi kasutada (= loata kasutamine)

ERANDID: Autori nõusolekuta ja/või tasu maksmiseta

Teose kasutamist teiste isikute poolt ei lubata teisiti kui autori poolt oma varaliste õiguste üleandmise (loovutamise) korral, autori poolt antud loa (litsentsi) alusel või seaduses sätestatud erijuhtudel (nn vaba kasutamise erandid).

Autoritasu, selle kogumise ja väljamaksmise kord jne määratakse kindlaks autori (või esindaja) ja teose kasutaja vahelise kokkuleppega (lepinguga). Kui pooled on autoritasus kokku leppinud, kuid kohustatud pool ei täida tähtpäevaks temal lasuvat kohustust osaliselt või täielikult, peab kohustatud pool teose kasutamise lõpetama.

kontrollskeemi osa „Kuidas võib teost kasutada?“

TEOSE KASUTAMINE

AUTORILEPING = autori (õigusjärglase) ja teost kasutada sooviva isiku kokkulepe teose kasutamiseks

Üljuhul **kirjalikus** vormis

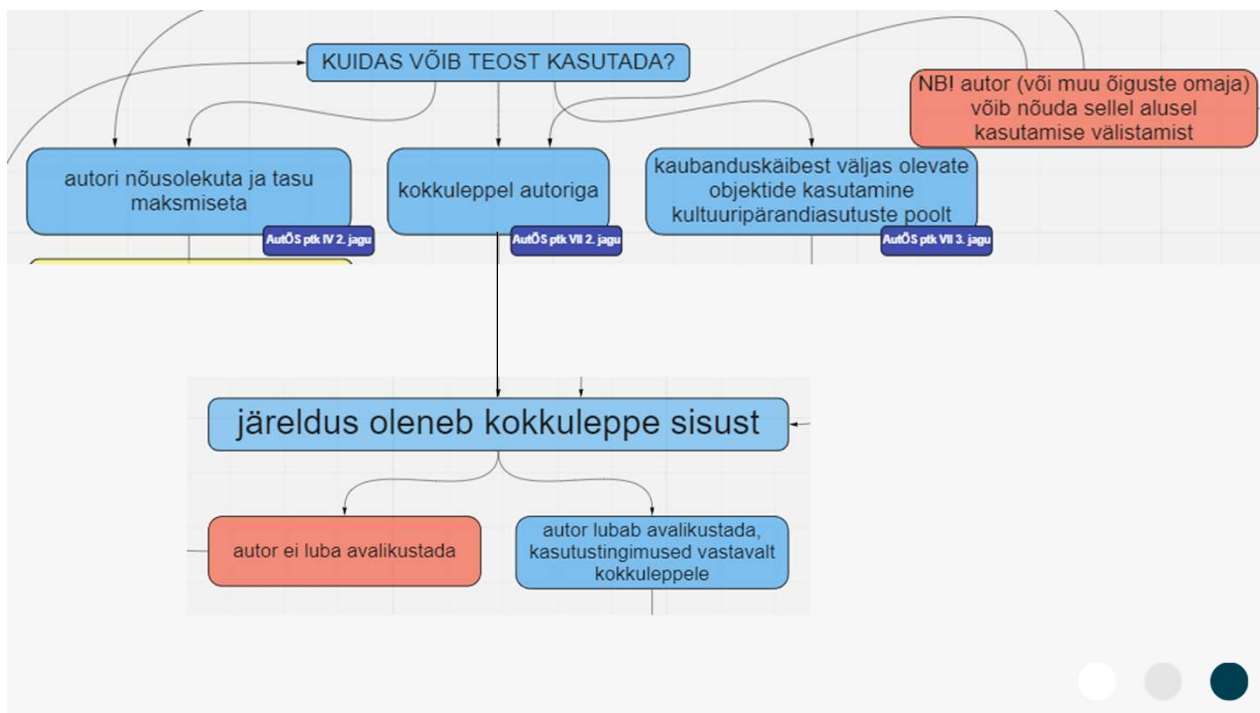
Autor annab üle varalised õigused või annab loa teose kasutamiseks.

NB! Lepingu tingimustega ettenähtud ulatuses ja korras.

Autorilepingu võib sõlmida juba olemasoleva teose kasutamiseks või uue teose loomiseks ja kasutamiseks.

Autorileping peab olema sõlmitud kirjalikus vormis. Lihtlitsentsi andmine võib olla vormistatud ka kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. NB! Lepingut tõlgendatakse tavaliselt autori kasuks, st kui sealt midagi puudu/ebaselge (nt mis asi on litsentsiga hõlmatud?) tõlgendusi peab põhjendama ja tõendama tellija.

Asjaolu, et isik tellib teose ja maksab selle tegemise eest, iseenesest ei taga varaliste õiguste siirdumist talle. Autoriõigused liiguvad autorilt edasi teisele isikule ainult vastava autori- või litsentsilepingu sõlmimise korral.

kontrollskeemi osa „Kuidas võib teost kasutada?“, kui teose kasutamine toimub kokkuleppel autoriga

TEOSE VABA KASUTAMINE KULTUURIPÄRANDIASUTUSE POOLT

Autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta on kultuuripärandiasutusel õigus oma kogusse kuuluvat teost reprodutseerida, selleks et:

- asendada kadunud, hävinud või kasutamiskõlbmatuks muutunud teos;
- **teha teose säilimise tagamiseks ja selleks vajalikus ulatuses mis tahes kujul või andmekandjal koopia, sealhulgas digitaalkujul;**
- asendada mõne teise kultuuripärandiasutuse püsikollektsiooni kuulunud teos juhul, kui see on kadunud, hävinud või muutunud kasutamiskõlbmatuks;
- teha koopia füüsilise isiku jaoks teaduslikel, hariduslikel või informatsioonilistel eesmärkidel;
- teha koopia kohtu- või riigiasutuse tellimusel õigusemõistmise või avaliku julgeoleku tagamise eesmärgil;
- **tutvustada näitust ja kogu (motiveeritud mahus).**

© 2022 WALLESS

Erandina AutÕS §-dest 13–15, kuid tingimusel, et see ei ole vastuolus teose tavapärase kasutamisega ega kahjusta põhjendamatult autori seaduslikke huve, on lubatud teost kasutada autori nõusolekuta ja autoritasu maksmiseta ainult AutÕS §-des 18–25.4 otsesõnu ettenähtud juhtudel.

NB! Annab õiguse digiteerida ja süsteemi luua, aga ei anna õigust avalikustada. Samas lubatud kogu tutvustada motiveeritud mahus. Seda saab teha nt piltide kvaliteedi vähendamise teel, vesimärkide lisamisega, teose osalise kuvamisega (raamatud jms).

Seletuskirjas rõhutatakse ka vajadust tagada, et kultuuripärandiasutusel litsentsi alusel kasutuses olevad teosed (nt teatud osas e-raamatud, mille lugejatele kättesaadavaks tegemiseks on raamatukogu saanud kirjastuselt litsentsi) oleks siiski kasutuses vaid litsentsi tingimustele vastavalt ning seega oleks paremini kaitstud ka erinevad ärimudelid. DSM-direktiivi põhjenduspunkti 29 kohaselt tuleks direktiivi kohaldamisel teoseid ja autoriõigusega kaasnevate õiguste objekte pidada kultuuripärandiasutuse püsikollektsiooni kuuluvaks, kui see asutus omab või püsivalt hoiustab nimetatud teoste või muu materjali koopiaid, näiteks omandi ülemineku või litsentsilepingute, seaduslike hoiustamiskohustuste või püsiva säilitamiskokkuleppe tulemusena.

kontrollskeemi osa „Kuidas võib teost kasutada?“, kui teose kasutamine toimub AutÕS § 20 alusel

KAUBANDUSKÄIBEST VÄLJAS OLEVA OBJEKTI KASUTAMINE KULTUURIPÄRANDIASUTUSE POOLT

Ei ole enam kaubanduskäibes, kui võib **heauskselt eeldada**, et see ei ole **tavapäraste** kaubanduskanalite kaudu üldsusele kättesaadav, tingimusel et kultuuripärandiasutus on teinud **mõistlikke pingutusi** üldsusele kättesaadavuse tuvastamiseks.

Eeldatakse, kui ei esine välistavaid asjaolusid ja:

- teos on loodud vähemalt 50 a tagasi; või
- jadaväljaande puhul vähemalt 20 aastat tagasi; või
- pisitrükise puhul vähemalt 5 aastat tagasi.

NB! ↑ Ajalisi eeldusi ei kohaldata audiovisuaalse teose, fonogrammi ega algupärase kunstiteose puhul.

© 2022 WALLESS

07.01.2022 jõustus autoriõiguse seaduse muudatus, millega kehtestati kultuuripärandiasutustele alused kaubanduskäibest väljas olevate õiguste objektide kasutamiseks:

- laiendatud kollektiivse litsentsilepingu alusel (AutÕS § 57.3); või
- nende vabaks kasutamiseks (AutÕS § 57.4).

Õiguste objektide kogumit tervikuna ei loeta enam kaubanduskäibes olevaks, kui on mõistlik eeldada, et ükski kogumisse kuuluv õiguste objekt ei ole enam kaubanduskäibes. Mõistlike pingutuste all tuleb silmas pidada seda, et kultuuripärandiasutus rakendab enda poolt kõiki mõistlikke meetmeid ja näitab üles piisavat ametialast hoolsust õiguste objekti üldsusele kättesaadavuse tuvastamiseks (vt Seletuskiri, lk 56). Mõneti on see sarnane senise orbeoste regulatsiooniga. Seletuskirjas viidatakse, et teoste kohta otsingu teostamisel võiks ka orbeostega samadele allikatele tugineda. Seejuures tuleb siiski tähele panna, et uue kaubanduskäibest väljas olevate õiguste objektide puhul on teoste ring oluliselt laiem kui orbeoste puhul, seega ei saa otsingu tegemisel ammendavalt vastavale määrusele tugineda. Lisaks on „mõistliku“ otsingu kriteeriumid ja nõuded leebemad kui orbeoste puhul (vs orbeosel „ka hoolika otsimise tulemusel“ ..., vt ka Seletuskiri lk 57).

(1/3) jätkub

KAUBANDUSKÄIBEST VÄLJAS OLEVA OBJEKTI KASUTAMINE KULTUURIPÄRANDIASUTUSE POOLT

Ei ole enam kaubanduskäibes, kui võib **heauskselt eeldada**, et see ei ole **tavapäraste** kaubanduskanalite kaudu üldsusele kättesaadav, tingimusel et kultuuripärandiasutus on teinud **mõistlikke pingutusi** üldsusele kättesaadavuse tuvastamiseks.

Eeldatakse, kui ei esine välistavaid asjaolusid ja:

- teos on loodud vähemalt 50 a tagasi; või
- jadaväljaande puhul vähemalt 20 aastat tagasi; või
- pisitrükise puhul vähemalt 5 aastat tagasi.

NB! ↑ Ajalisi eeldusi ei kohaldata audiovisuaalse teose, fonogrammi ega algupärase kunstiteose puhul.

© 2022 WALLESS

(2/3) jätk

Mõistlikke jõupingutusi ei oleks vaja aja jooksul korrata, kuid arvesse tuleks võtta ka kõiki kergesti kättesaadavaid tõendeid teoste või muu materjali eelseisva kättesaadavuse kohta tavapäraste kaubanduskanalite (kauplused, sh e-kaubandus ja erinevat sisu pakuvad veebiteenused vms) kaudu. Piiratud kättesaadavust, näiteks selle kättesaadavust kasutatud kaupu müüvates kauplustes (antikvariaadid) või teoreetilist võimalust saada teose või muu materjali litsents, ei tohiks pidada tavapäraste kaubanduskanalite kaudu üldsusele kättesaadavuseks (vt ka Seletuskiri, lk 57).

Teosed, mis ei ole kunagi olnud kaubanduskäibes, võivad hõlmata plakateid, teabelehti, rindelehti või audiovisuaalseid amatöörteoseid, kuid ka avaldamata teoseid või muud materjali, ilma et see mõjutaks muid kohaldatavaid õiguslikke piiranguid, näiteks isiklike õigusi käsitlevaid liikmesriigi norme. Kui sama teos uues vormis kaubanduskäibes, siis ei või vana versiooni pidada mitte käibes olevaks (vt ka Seletuskiri, lk 56).

(2/3) jätkub

KAUBANDUSKÄIBEST VÄLJAS OLEVA OBJEKTI KASUTAMINE KULTUURIPÄRANDIASUTUSE POOLT

Ei ole enam kaubanduskäibes, kui võib **heauskselt eeldada**, et see ei ole **tavapäraste** kaubanduskanalite kaudu üldsusele kättesaadav, tingimusel et kultuuripärandiasutus on teinud **mõistlikke pingutusi** üldsusele kättesaadavuse tuvastamiseks.

Eeldatakse, kui ei esine välistavaid asjaolusid ja:

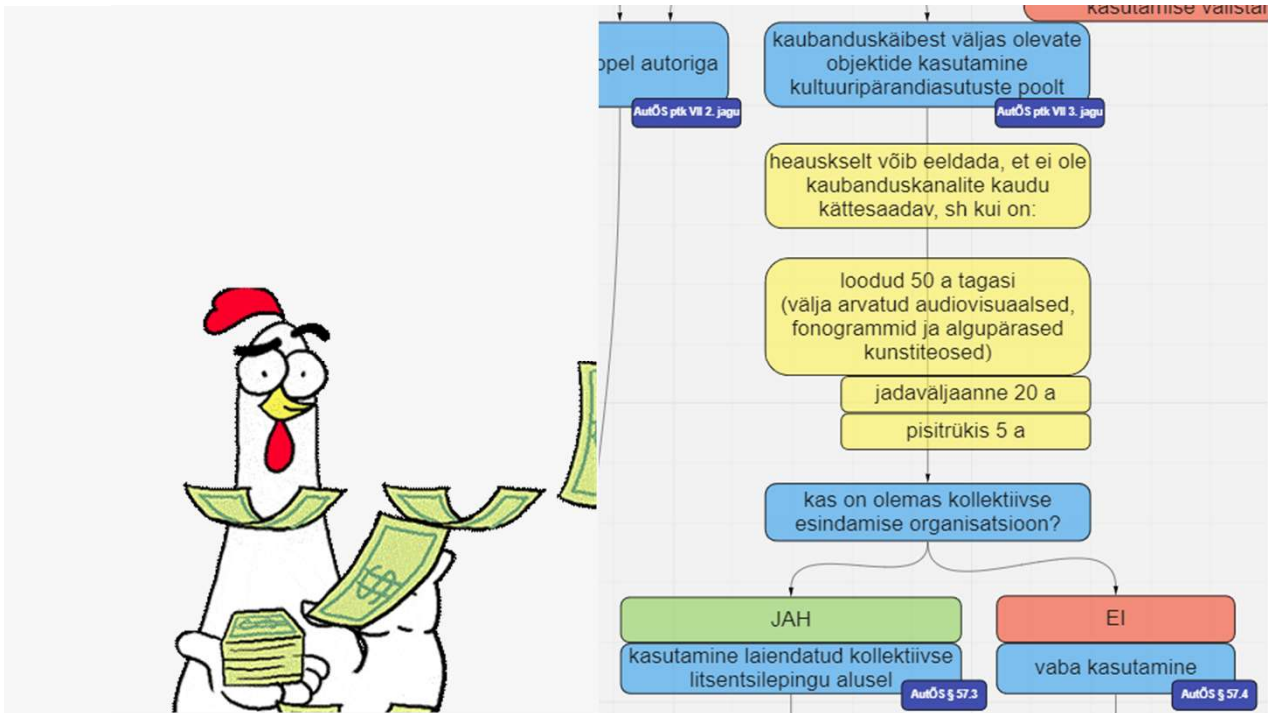
- teos on loodud vähemalt 50 a tagasi; või
- jadaväljaande puhul vähemalt 20 aastat tagasi; või
- pisitrükise puhul vähemalt 5 aastat tagasi.

NB! ↑ Ajalisi eeldusi ei kohaldata audiovisuaalse teose, fonogrammi ega algupärase kunstiteose puhul.

(3/3) jätk

Selguse tagamiseks on seadusesse lisatud ka ajalise määratlusega eeldused. NB! Eeldus ei tähenda automaatselt, et objekt on kaubanduskäibest väljas. Ajalise määratlusega eeldused ei kehti audiovisuaali, fonogrammi ja algupärase kunsti puhul, sest tegemist on olemuslikult pikema kasutuseaga teostega. See ei välista nende kasutamist samal alusel, kuid kehtestab mõnevõrra kõrgendatud standardi otsingu teostamisel isegi vanemate teoste puhul.

kontrollskeemi osa „Kuidas võib teost kasutada?“, kui teose kasutamine toimub AutÕS VII peatüki 3. jao kohaselt (I osa)

KAUBANDUSKÄIBEST VÄLJAS OLEVA OBJEKTI KASUTAMINE KULTUURIPÄRANDIASUTUSE POOLT

Õiguste objekti kasutamine laiendatud kollektiivse litsentsilepingu alusel.

KEO puudumisel lubatud ka vabakasutus.

NB! Kui KEO on olemas, aga lepingut pole sõlmitud, ei saa tugineda vabakasutuse sätetele.

© 2022 WALLESS

Niisuguseid õiguste objekte, mille puhul on olemas õiguste omajate õigusi teostav kollektiivse esindamise organisatsioon (KEO), saab kultuuripärandiasutus kasutada kokkuleppel vastava KEO-ga. Kokkuleppe puudumist litsentsitingimustes ei tohiks tõlgendada litsentsimislahenduste kättesaadavuse puudumisena ehk isegi kui on olemas vastav KEO, kes teostab ka vastavaid õigusi, kuid litsentsileping jääb mingil põhjusel sõlmimata, puudub õigus teose vabaks kasutuseks AutÕS § 57.4 alusel.

Eestis tegutsevad kollektiivse esinduse organisatsioonid:

- Eesti Autorite Ühing (www.eau.org)
- Eesti Esitajate Liit (www.eel.ee)
- Eesti Näitlejate Liit (<http://www.enliit.ee/>)
- Eesti Fonogrammitootjate Ühing (www.efy.ee)
- Eesti Audiovisuaalautorite Liit (<http://www.eau.org/see-on-eau/audiovisuaal-autorid/>)
- Filmi Esmasalvestuse Tootjate Ühing (<http://filmiklaster.ee/mtu-filmi-esmasalvestuse-tootjate-uhing>)

KAUBANDUSKÄIBEST VÄLJAS OLEVA OBJEKTI KASUTAMINE KULTUURIPÄRANDIASUTUSE POOLT

- Mõistlik pingutus, et hinnata, kas teos või autoriõigusega kaasneva õiguse objekt on kaubanduskäibes.
- Otsustada kasutamise alus, sh kas on olemas KEO (vastava teose kategooria õiguste omajate õiguste teostamiseks):
  - JAH - läbi rääkima laiendatud kollektiivse litsentsilepingu tingimused;
  - EI – vabakasutuse erand.
- 6 kuud enne õiguste objekti kasutamist (nt digiteerimisprojekti raames) lisama sellekohase info EUIPO poolt loodavasse andmebaasi (vaja teha konto).
- Õiguste omajatel on võimalus kasutamine välistada. Peab jooksvalt tegutsema vastavate taotluste kohaselt. Õiguste omaja taotlusel tuleb konkreetse teose kasutamise viivitamata lõpetada.

© 2022 WALLESS

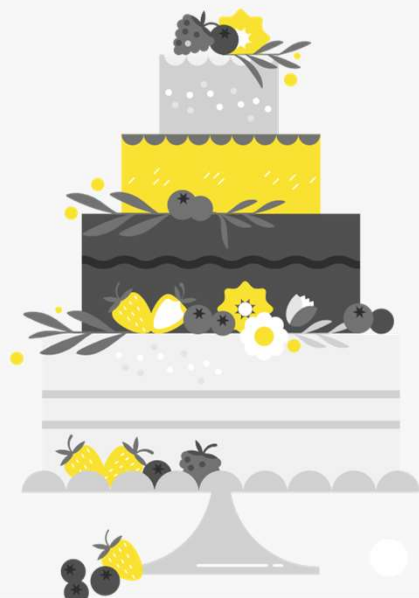
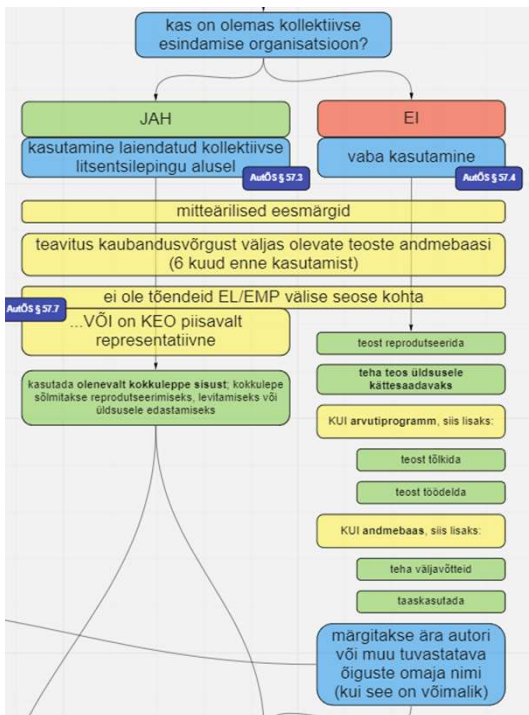
Niisuguseid õiguste objekte, kelle puhul kas puudub piisavalt suure hulga õiguste omajate õigusi teostav KEO või puudub KEO vastavas sektoris üldse, saab kultuuripärandiasutus oma kogudesse kuuluvad kaubandusvõrgust väljas olevad teosed ja autoriõigusega kaasnevate õiguste objektid üldsuseni viia vaba kasutuse reeglite alusel ehk luba küsimata ja tasu maksmata (vt ka Seletuskiri lk 62).

NB! Vaba kasutuse ulatus on väiksem kui laiendatud kollektiivse litsentsilepinguga.

Õiguste omaja võib igal ajal välistada nii vabakasutuse kui ka lepingu alusel toimuva kasutuse kas üldvälistusena või kitsamalt.

Vähemalt kuus kuud enne kasutamist peab kultuuripärandiasutus või KEO esitama Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Ameti loodud kaubandusvõrgust väljas olevate teoste andmebaasi järgmise teabe:

- 1) õiguste objekti üldine kirjeldus, mida kultuuripärandiasutus käesoleva jao kohaselt kasutama asub;
- 2) kui see on asjakohane, esimesel võimalusel teave laiendatud kollektiivse litsentsilepingu poolte, kaetud territooriumide ja kasutusviiside kohta.

kontrollskeemi osa „Kuidas võib teost kasutada?“, kui teose kasutamine toimub AutÕS VII peatüki 3. jao kohaselt (II osa)

KASUTUSÕIGUSTE JA –PIIRANGUTE VALIKUD

Avalik?

- Public Domain Mark
- CC0
- CC BY
- CC BY-SA
- CC BY-ND
- CC BY-NC
- CC BY-NC-SA
- CC BY-NC-ND
- Kasutusõigused määramata

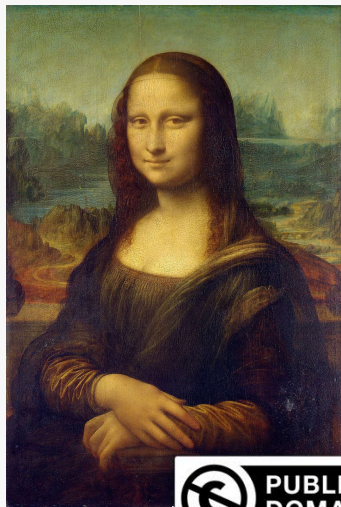
Mitteavalik?

- Kaitstud/piiratud autoriõigustega
- Isikuandmete kaitse
- Kasutamine piiratud (muu põhjus)

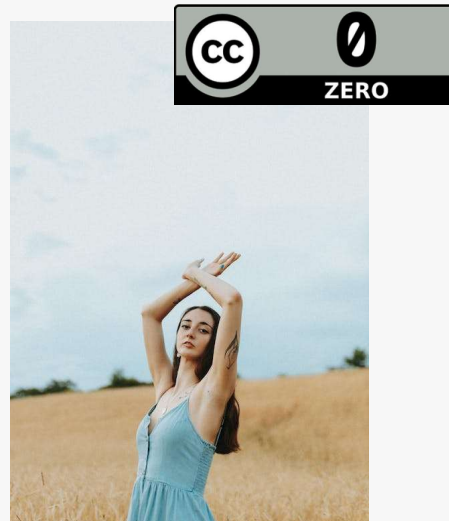
Digihoidla kasutusjuhendis on välja toodud järgnevad kasutusõiguste- ja piirangute valikud (vt slaidil).

Piirangute märkimisel tasub meeles pidada, et CC litsentsid sisaldavad endas ette valmistatud lepingut autori ja teose kasutaja vahel. Kuigi selgitused litsentside sisu kohta on teadlikult väga lihtsad ja kiiresti mõistetavad, siis tegelikult on CC litsentsid pikad põhjalikud juriidilised dokumendid. Nende eesmärk on teha autoril oma teose jagamise lihtsamaks ja turvalisemaks.

PUBLIC DOMAIN vs CC0?

© 2022 WALLESS

<https://www.pexels.com/photo/woman-posing-on-a-field-holding-her-arms-raised-13292768/>

Public Domain ≠ CC0

„Public Domain“ tähendab, et autoriõigusi teosele ei ole tekkinud (nt da Vinci), õigused on aegunud (nt A. A. Milne „Karupoeg Puhh“ 1926) või õigustest on loobutud (ei ole EL süsteemis rangelt võttes võimalik).

„CC0“ tähendab, et autor on lubanud oma loodud teose vaatamata sellele kehtivatele autoriõigustele vabalt kasutamiseks. CC0 litsents kasutab erinevaid alternatiivseid juriidilisi sõnastusi tagamaks võimalikul laia teose kasutamise õiguse igaühele. Loe lisaks: <https://wiki.creativecommons.org/wiki/CC0>.

CREATIVE COMMONS LITSENTSIDE VÕRDLU

Creative Commons Licenses
explained, at a glance.

- You can redistribute (copy, publish, display, communicate, etc.) the works.
- You have to attribute the original work (title of work, creators name, link, CC license).
- You can use the work commercially.
- You can modify and adapt the original work. Provided you indicate how you changed it.
- You can choose any license for your adaptations of the work.

* Intellectual property rights have expired, have been forfeited, or are inapplicable (e.g. works of Shakespeare, Beethoven, etc.)

Disclaimer: This document by its nature cannot be comprehensive and is provided to assist clients to clarify and identify legal issues on which they should seek legal advice. Please consult professional legal staff for advice specific to your situation.

		COPY & PUBLISH	ATTRIBUTION REQUIRED	COMMERCIAL USE	MODIFY & ADAPT	CHANGE LICENSE
COPYRIGHT		X	X	X	X	X
PUBLIC DOMAIN*		✓	X	✓	✓	✓
CC BY		✓	✓	✓	✓	✓
CC BY-SA		✓	✓	✓	✓	X
CC BY-ND		✓	✓	✓	X	✓
CC BY-NC		✓	✓	X	✓	✓
CC BY-NC-SA		✓	✓	X	✓	X
CC BY-NC-ND		✓	✓	X	X	✓

© 2022 WALLESS

<https://guides.uflib.ufl.edu/copyright/creativecommons>

Hea visuaalne võrdlus CC litsentsidega seotud õiguste ja kohustuste kohta on kättesaadav näiteks siin:

<https://guides.uflib.ufl.edu/copyright/creativecommons>.

Detailsemat infot litsentside kohta leiab ka siit:

https://en.wikipedia.org/wiki/Creative_Commons_license.

W A L L E S S

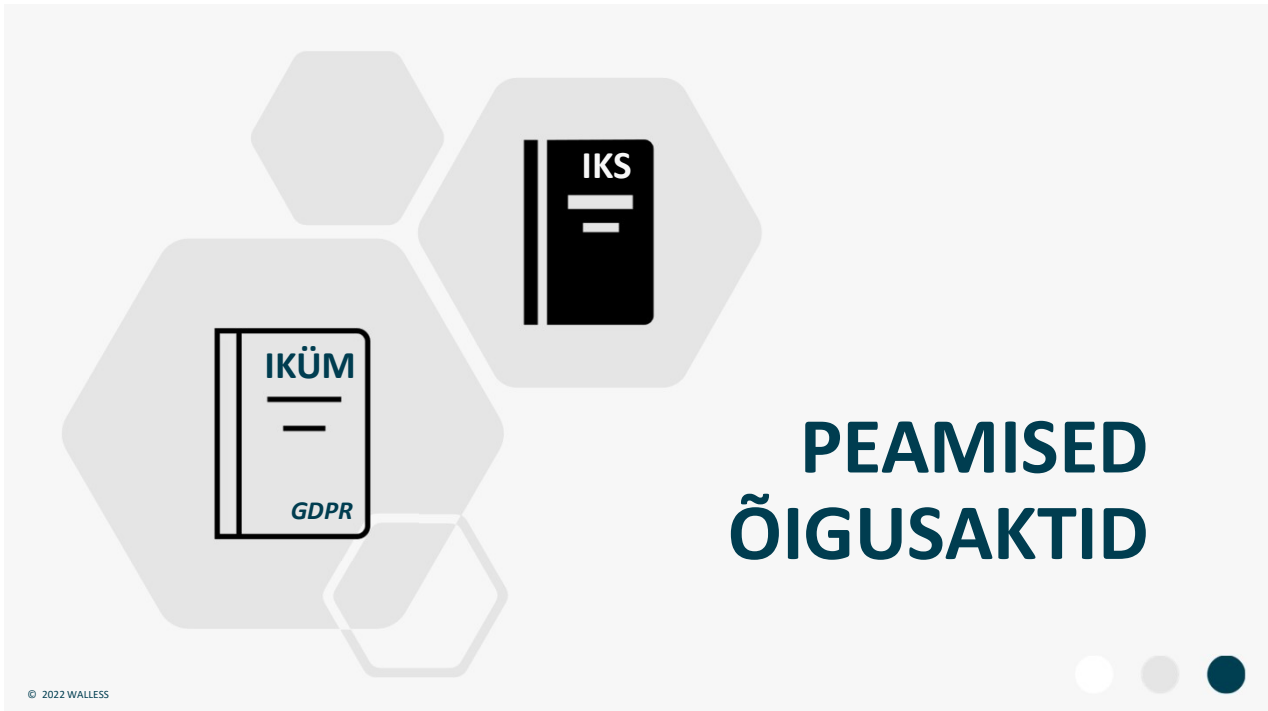
ISIKUANDMETE KAITSEST

05. oktoober 2022 - Tartu
12. oktoober 2022 – Tallinn

Margot Arnus

NB! Käesoleva koolituse kontekstis antud tõlgendus on üks võimalik paljudest võimalikest tõlgendustest. Käesoleva koolituse raames antud soovitusi ei saa käsitleda õigusnõuna. Olenevalt konkreetse juhtumi asjaoludest, võib õigusnormide tõlgendus erineda käesoleval koolitusel arutatust.

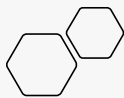

Isikuandmete kaitse üldmäärus: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 27. aprilli 2016 määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta.

Isikuandmete kaitse seadus (RT I, 04.01.2019, 11): Sätestab osaliselt IKÜM-ist tulenevad erisused, kuid peamiselt on selle aluseks õiguskaitseasutuste direktiiv. NB! IKS-is ca 10 üldiselt kohalduvat paragrahvi, edasi kogu ptk 4. on isikuandmete töötlemine õiguskaitseasutuse poolt. Koolitus keskendub üldisemalt IKÜM-ile.

Õiguskaitseasutuste direktiiv: Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 27. aprill 2016 direktiiv (EL) 2016/680, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset seoses pädevates asutustes isikuandmete töötlemisega süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise ja nende eest vastutusele võtmise või kriminaalkaristuste täitmisele pööramise eesmärgil ning selliste andmete vaba liikumist ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu raamotsus 2008/977/JSK.

TÖLGENDAMINE

© 2022 WALLESS

Isikuandmete kaitse üldmäärust aitavad tõlgendada õiguskirjadus ja kohtupraktika. Kohtupraktikat on esialgu veel väga vähe, sest tegemist on suhteliselt värskest jõustunud õigusaktiga. Siiski kujunevad tasapisi juba nii mõnedki seisukohad ka kohtupraktika pinnalt, sh korratatakse üle enne IKÜM-i jõustumist kehtinud põhjendusi ja tõlgendusi.

Euroopa Andmekaitsekoogu on sõltumatu Euroopa asutus, mis tagab andmekaitsereeglite ühtse kohaldamise kõikjal Euroopa Liidus ning edendab koostööd ELi andmekaitseasutuste vahel. See asendas IKÜM jõustumisel 2018. aasta mais nn artikli 29 töörühma.

Andmekaitsekoogu eesmärk on tagada kogu Euroopa Liidus isikuandmetekaitse üldmääruse ja Euroopa õiguskaitse direktiivi ühtne kohaldamine. Selleks väljastab Andmekaitsekoogu üldisi suuniseid, sealhulgas suuniseid, soovitusi ja parimaid tavasid, et selgitada andmekaitseõiguse sätteid. Samuti nõustab Andmekaitsekoogu Euroopa Komisjoni mis tahes isikuandmete kaitse küsimuses ja uute Euroopa Liidus kavandatavate õigusaktide teemal. Andmekaitsekoogu võtab vastu ka ühtseid järeldusi piiriüleste andmekaitsejuhtumite kohta ning edendab koostööd ja tõhusat teabevahetust. Rohkem infot: <https://edpb.europa.eu/about-edpb/about-edpb/who-we-are> et

MIS ON ISIKUANDMED?

See võib tunduda lihtne küsimus, aga tegelikult on just sellel küsimusel kande tähtsus. Sellest oleneb, mis mängureeglid kohalduvad.

Kuigi esialgu võib tunduda, et vastus on ilmselge, siis tegelikult on väga palju nüansse ja varjundeid. Nt kui küsida, kas NIMI on isikuandmed, siis ilmselt esimese hooga paljud vastavad JAH. Aga kui tegemist on sagedasti esineva nimega, ei võimalda ainult nimi isikut üheselt tuvastada.

MÕISTE

IKÜM artikkel 4 p 1

„Isikuandmed“ on ...

- ... igasugune teave ...
- ... tuvastatud või tuvastatava
- ... füüsilise isiku („andmesubjekti“) kohta.

Tuvastatav füüsiline isik on isik, keda saab otseselt või kaudselt tuvastada, eelkõige sellise identifitseerimistunnuse põhjal nagu nimi, isikukood, asukohateave, võrguidentifikaator või selle füüsilise isiku ühe või mitme füüsilise, füsioloogilise, geneetilise, vaimse, majandusliku, kultuurilise või sotsiaalse tunnuse põhjal.

IKÜM artikkel 4 p 1 definitsioon isikuandmete kohta.

MILLAL ON ANDMESUBJEKT TUVASTATAV?

Õigusakte lugedes sageli esmapilgul kõik sõnad tuttavad ja mõte selge, aga kui süveneda, siis tõlgendus palju keerukam. Näiteks, mida tähendab, et andmesubjekt on „tuvastatav“?

MÕISTE

IKÜM artikkel 4 p 1

Tuvastatav füüsiline isik on isik, keda saab ...

... otseselt või kaudselt tuvastada, ...

... eelkõige sellise identifitseerimistunnuse põhjal nagu ...

... nimi, isikukood, asukohateave, võrguidentifikaator või ...

... selle füüsilise isiku **ühe või mitme** füüsilise, füsioloogilise, geneetilise, vaimse, majandusliku, kultuurilise või sotsiaalse tunnuse põhjal.

Isegi kui andmekategooria üldjuhul viitab isikuandmetele, ei pruugi ainult üks andmepunkt isiku tuvastamist võimaldada. Näiteks aadressi peetakse üldjuhul isikuandmeteks, kuid kahe või rohkema pereliikmega korteri puhul on nende identifitseerimiseks vaja teada vähemalt ühte täiendavat (eristavat) tunnust.

Isikut on võimalik tuvastada isegi juhul, kui ei ole teada isiku nime, isikukoodi jne. Määrav on, et andmekogum on piisavalt spetsiifiline, et need andmepunktid käivad ainult ühe konkreetse isiku kohta. Kui tabelis pikkus ja kaal, siis isegi kui mul on sama pikkus ja kaal, ei käi need andmed minu kohta. Kui on aga pikkus, kaal, sugu, vanus, juukse- ja silmavärv ja mõni asjakohane punkt veel, siis ei pruugi leiduda teist samade parameetritega isikut, st on tegemist isikuandmetega.

SELGITUS

IKÜM põhjendus p 26

Tuleb arvesse võtta **kõiki vahendeid**, mida mõistliku tõenäosusega võidakse tuvastamiseks kasutada.

Tuleb arvestada kõiki objektiivseid tegureid, näiteks tuvastamise **maksumus** ja selleks vajalik **aeg**, võttes arvesse nii andmete töötlemise ajal kättesaadavat tehnoloogiat kui ka tehnoloogilisi arenguid.

Nagu öeldud, „tuvastamine” ei tähenda üksnes võimalust leida isiku nimi ja/või aadress, vaid ka isikut eristada, seostada ja tuletada.

Lisaks ei ole andmekaitsealaste õigusaktide kohaldatavuse puhul oluline, millised on vastutava töötleja või vastuvõtja kavatsused. Andmekaitse-eeskirjad kehtivad seni, kuni andmed on tuvastatavad. Sh kui need on tuvastatavad teiste andmete (lihtsa) ühendamise kaudu.

Tasub silmas pidada ka kõiki pahatahtlike kavatsusi, ründevõimalusi jne.

Tegemist on hagejatega aset leidnud tõsieluliste sündmuste ainetel loodud, mitte nende isikuandmetel põhineva teosega. Mingi sündmuse ainetel teose loomist ei saa seostada üheselt isikuandmete kasutamisega ega isikuandmetel põhineva looga.

Identifitseerimata isiku kohta andmete kajastamisel ei saa järeldada konkreetse isiku eraeluliste andmete kajastamist.

Isik ei ole tuvastatav, kui tuvastamisele kulub ebamõistlikult aega, see on keerukas ja kulukas.

Tallinna Ringkonnakohtu 09.01.2019 otsus kohtuasjas nr 2-16-16730

© 2022 WALLESS

Tallinna Ringkonnakohtu 09.01.2019. a otsuses kohtuasjas nr 2-16-16730 arutleti elulistest sündmustest tuletatud teose (filmi) isikuandmeteks olemise teemal. Asjaoludega saab täpsemalt tutvuda otsust lugedes, kuid lühidalt räägib film „Sangarid“ neljast noorest spordipoisist, kes ajasid 80-ndatel Viru hotellis äri Soome turistidega. Aastal 1984 tärkas neil soov põgeneda Nõukogude Eestist paadiga Soome ja sealt edasi Rootsi. Nad said selleks kummipaadi ja põgenesid teatavate viperustega. Kohanemine Rootsi argieluga osutus keeruliseks, niisiis valiti otsetee suurema varani. Rööviti kullassepaari ja ühe panga filiaali. Poisid saadi kätte (kuigi juveeliärist röövitud ehted ja kalliskivid on tänaseni kadunud) ja mõisteti mõneks ajaks vangi. Neli meest väitsid, et film kajastab nende elulugu ja nende isikuandmeid.

Filmi tegija väitis, et filmis esitatul puudub seos konkreetsete isikute ja sündmustega. Film on tehtud inspiratsioonina nendest sündmusest. See, kuidas hagejad püüavad väita, et nende isikud on filmi tegelastega seostatavad läbi üksikute tunnuste nagu sugu, vanus, jõutreeningu tegemine, asukohariik vms, ei võimalda neid kogumis ega veel vähem üksikuna kuidagi mõistlikult identifitseerida. Mängufilmi puhul jälgitakse ja mõistetakse seda auditooriumi poolt ühe tervikliku loona. Seega ei piisa mängufilmi analüüsimisel ainult sellest, et jälgitakse vaid mingit konkreetset lõiku. Läbi isikuandmete väidetava kaitsmise püüavad hagejad teha nn "nende omaks" väga palju täiesti tavapäraseid olukordi.

TÄHTSUS

IKÜM põhjendus p 26

Andmekaitse põhimõtteid tuleks kohaldada tuvastatud või tuvastatavat füüsilist isikut puudutava igasuguse teabe suhtes.

Andmekaitse põhimõtteid **ei tuleks seetõttu kohaldada anonüümse teabe suhtes**, nimelt teave, mis ei ole seotud tuvastatud või tuvastatava füüsilise isikuga, või isikuandmete suhtes, mis on **muudetud anonüümseks** sellisel viisil, et andmesubjekti ei ole võimalik tuvastada või ei ole enam võimalik tuvastada.

Miks on oluline, kas on isikuandmed või mitte? Sellest olenevad kohaldatavad reeglid. Kui tegemist on tõesti täiesti anonüümsete andmetega, ei pea isikuandmete kaitse reegleid enam kohaldama. Küllaga tasub tähelepanelik olla, et suurt andmekogumit päriselt anonüümseks muuta võib olla äärmisel keeruline. Anonüümsuse puhul läheb sageli kaduma suur osa detaile ja täiesti anonüümne andmestik võib olla eesmärgi saavutamiseks sobimatu.

TÄHTSUS

IKÜM põhjendus p 26

IKÜM-is ei käsitleta anonüümse teabe töötlemist, sealhulgas statistilisel või uuringute eesmärgil.

Kindlasti tuleb meeles pidada, et pseudonümiseeritud andmed ei ole anonüümse andmed ja anonüümse teabe koha käiv välistus kohaldub ainult kitsalt täiesti anonüümsele andmestikule.

ISIKUANDMETE LIIGITAMINE TUNDLIKKUSE ALUSEL

Tavalised isikuandmed

- teave inimese ehk füüsilise isiku (andmesubjekti) kohta, millega saab teda otse või kaudselt tuvastada
- NB! tunnused ja nende kombinatsioonid

Tundlikud isikuandmed

- ei ole üldmääruses eraldi loetletud, kuid määratletavad kui isiku privaatelule suuremat ohtu valmistavate andmetena
- avaldamisega kaasneb oht elule ja tervisele, identiteedivargusele ning kui võib kaasneda varaline ja mainekahju

Eriliiki isikuandmed

- on isikuandmed, millest ilmneb rassiline või etniline päritolu, poliitilised vaated, usulised või filosoofilised veendumused või ametiühingusse kuulumine, geneetilised andmed, füüsilise isiku kordumatuks tuvastamiseks kasutatavad biomeetrilised andmed, terviseandmed või andmed seksuaalelu ja seksuaalse sättumuse kohta

© 2022 WALLESS

Tavalised isikuandmed on teave inimese ehk füüsilise isiku (andmesubjekti) kohta, millega saab teda otse või kaudselt tuvastada.

Tundlikud isikuandmed ei ole üldmääruses eraldi loetletud, kuid määratletavad kui isiku privaatelule suuremat ohtu valmistavate andmetena ning mis ei kuulu eriliiki isikuandmete loetellu. Kindlasti on tundlikeks isikuandmeteks ka mitteavalik teave inimese varandusliku seisuga kohta ja sotsiaalabi saamine. Seda tuleb kaaluda näiteks sotsiaalabi saamise tingimustele vastavuse süsteemide loomisel. Paljudel juhtudel osutub tundlikuks inimese kohta käiv info, mis on avaliku teabe seaduse alusel käsitlevat kui juurdepääsupiiranguline teave.

Isikuandmete piiritlemine nn tavaliste ja tundlike isikuandmete puhul võib olla hägune. Näiteks üldiselt loetakse asukohaandmeid tavalisteks isikuandmeteks. Reaalajas asukoha tuvastust võimaldavad andmed on õiguskirjanduses liigitatud aga pigem tundlike isikuandmete alla.

Eriliiki isikuandmete alla kuuluvad enamasti selliseid andmeid, mis varasema sõnastuse järgi olid Eestis käsitlevat kui delikaatsed isikuandmed.

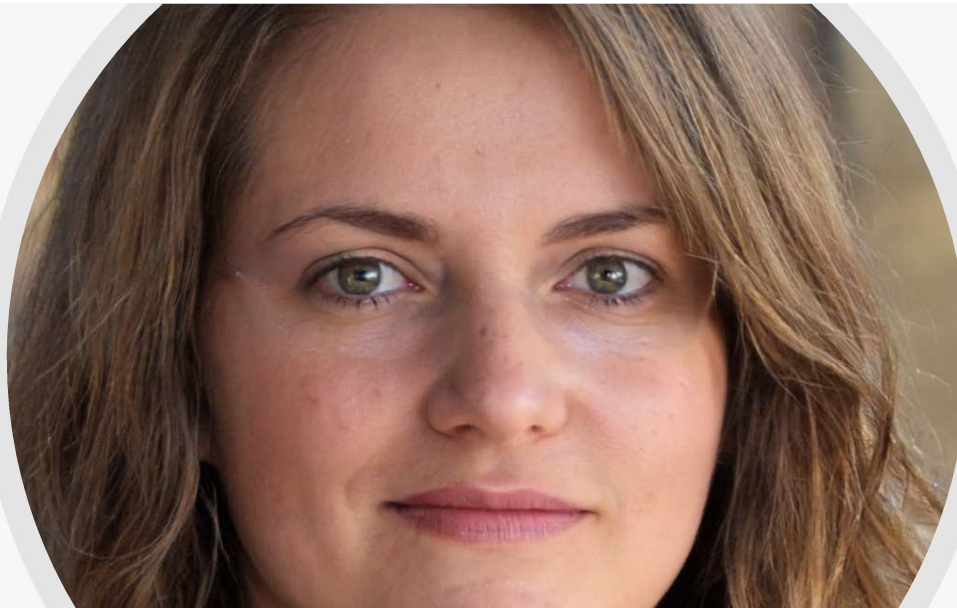
Milliseid isikuandmeid nähtub fotolt?

Kas tegemist on eriliiki isikuandmetega?

© 2022 WALLESS

Seoses biomeetriliste andmetega tõusetub sageli küsimus, kas ka inimeste näo kujutised on biomeetrilised andmed. IKÜM põhjenduste kohaselt ei peeta näiteks fotode töötlemist isikuandmete eriliikide töötlemiseks. Näo kujutiste töötlemine on hõlmatud biomeetriliste andmete määratlusega üksnes juhul, kui neid töödeldakse konkreetsete tehniliste vahenditega, mis võimaldavad füüsilist isikut kordumatult tuvastada või autentida (vt IKÜM põhjendus p 51).

Kas tegemist on isikuandmetega?

© 2022 WALLESS

Tegemist on sünteetiliste andmetega ehk arvuti poolt genereeritud pildiga. Sellist inimest ei ole tegelikult olemas. Foto ei ole tehtud füüsilisest isikust ega seonu ühegi füüsilise isikuga. Tegemist ei ole isikuandmetega. Siiski ei ole seda võimalik tuvastada lihtsalt fotot vaadates. Inimsilma jaoks on sünteetilised andmed ja „päris“ isikuandmed sageli äravahetamiseni sarnased. Seega tasub sünteetiliste andmete kasutamisel kaaluda, kuidas hiljem tõendada, et tegemist on sünteetiliste andmetega ja töödeldud ei ole isikuandmeid.

KAS JURIIDILISE ISIKU ANDMED ON ISIKUANDMED?

JURIIDILISE ISIKU ANDMED

- Ükski isik ei peaks nõudma üldmäärusega ette nähtud **kaitset** seoses selliste andmete töötlemisega, mis **puudutavad juriidilisi isikuid**, eelkõige:
  - juriidiliste isikutena asutatud ettevõtjaid,
  - juriidilise isiku nime ja vormi; ning
  - kontaktandmeid (nt e-post, telefon).
- **AKI seisukoht 2021:** Kuna isikuandmeteks on igasugune teave tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta, siis on **isikuandmeteks ka juriidilise isiku esindaja andmed** (nt nimi, isikukood, sünniaeg). **Andmekaitsereeglid ei kohaldu aga juriidilise isiku nimele ja kontaktandmetele.**

<https://www.aki.ee/et/eraelu-kaitse/kusimus-vastus>

© 2022 WALLESS

Isikuandmeteks on juriidilise isiku esindaja andmed (nt nimi, isikukood, sünniaeg), kuid andmekaitsereeglid ei kohaldu juriidilise isiku nimele ega kontaktandmetele.

JURIIDILISE ISIKU ANDMED

Isikuandmete mõiste on lai, hõlmates mh olukorra, kus isik on tuvastatav kasutades seaduslikke vahendeid, mis võimaldavad kõnealuse isiku tuvastada tänu täiendavale teabele. [...] andmed äriühingute juhatuse liikmete kohta on veebis avalikult kättesaadavad, siis juhul, kui kohtulahend sisaldab andmeid, mille avaldamine võib oluliselt kahjustada juhatuse liikme eraelu puutumatus, tuleb **vajaduse korral asendada ka äriühingu nimi tähemärgiga ning jätta avaldamata registrikood või muud andmed, mis võimaldavad äriühingut identifitseerida**. Füüsilise isiku eraelu puutumatus tagamiseks ei tohi isik olla tuvastatav ka koostoimes muude veebiotsingutega.

Riigikohtu 04.04.2022 otsus kohtuasjas nr 3-21-2196 ja seal viidatud kohtupraktika.

© 2022 WALLESS

MTA suurendas maksuotsusega ettevõtte X maksukohustust. X esitas halduskohtule kaebuse. Ettevõtte X asus seisukohale, et kohtumenetluses tehtud määruse avaldamine kahjustas lubamatult tema juhatuse liikme eraelu.

HKMS § 175 lg-s 4 on sätestatud, et kui otsus sisaldab delikaatseid isikuandmeid või muid eraelu puutumatus kahjustavaid andmeid, võib kohus avaldada otsuse ilma vastavate kahjustavate andmeteta. Kohus avaldab üksnes otsuse resolutsiooni või ei avalda otsust. Nimetatud säte puudutab **füüsilise isiku** isikuandmete kaitset. Praegusel juhul esitas HKMS § 175 lg 4 alusel **taotluse juriidilisest isikust kaebaja oma seadusliku esindaja kui füüsilise isiku eraelu kaitseks**. Kohtu hinnangul oli sellises olukorras taotluse esitamine teise andmesubjekti õiguste kaitseks lubatav. Juriidiline isik kaitseb selliselt kaudselt ka enda huve. **Isikutel peab olema võimalik kohtusse pöörduda, kartmata, et nende või nendega seotud isikute, nt seadusliku esindaja kaitset vajav teave saab avalikuks**. Sellise kindlustunde puudumisel oleks kohtusse pöördumise õigust piirav toime.

Kaebaja õiguste kaitseks asendati kaebaja nimi, st **juriidilise isiku nimi**, tähemärgiga.

MIS ON "TÖÖTLEMINE"?

- Isikuandmete või nende kogumitega tehtav automatiseeritud või automatiseerimata toiming või toimingute kogum.

Näiteks:

- **kogumine**,
- dokumenteerimine; korrastamine, struktureerimine,
- **säilitamine**, kohandamine ja muutmine,
- päringute tegemine, lugemine, kasutamine,
- edastamine, levitamise või muul moel kättesaadavaks tegemise teel avalikustamine,
- ühitamine või ühendamine,
- piiramine, **kustutamine** või hävitamine.

Isikuandmete töötlemine on isikuandmete või nende kogumitega tehtav automatiseeritud või automatiseerimata toiming või toimingute kogum.

ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISE ÜLDPÕHIMÕTTED

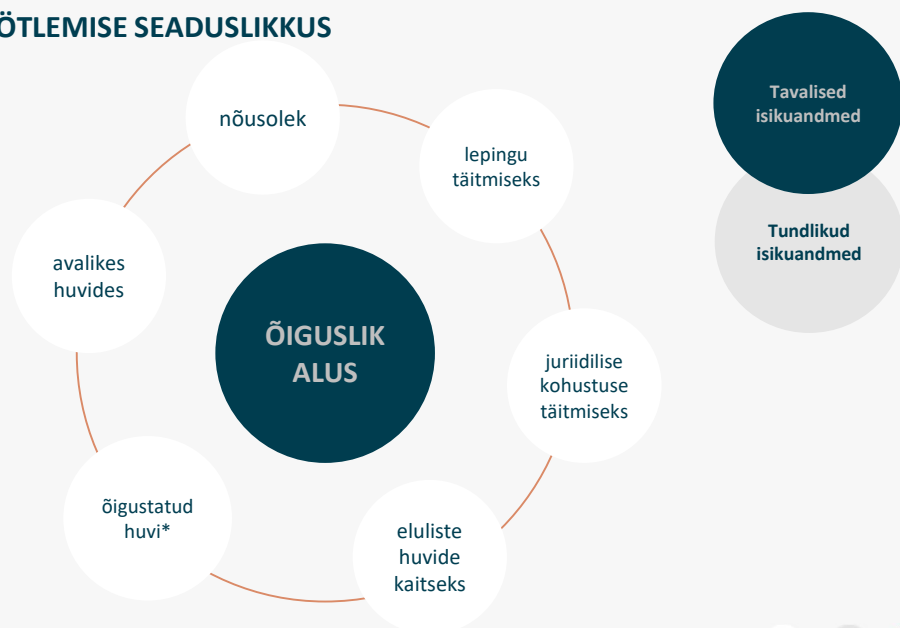
- seaduslikkus, õiglus ja läbipaistvus
- eesmärgi piirang
- võimalikult väheste andmete kogumine
- õigsus
- säilitamise piirang
- usaldusväärsus ja konfidentsiaalsus

Kui uuringuks, analüüsiks või mistahes muuks toiminguks on vaja kasutada isikuandmeid, siis kohalduvad kõik IKÜM põhimõtted ja neist tulenevad kohustused. Artikkel 5 loetleb isikuandmete töötlemise üldpõhimõtted.

Museaalide säilitamise, digiteerimise ja kujutiste avalikustamise puhul tõusetub väga sageli küsimus töötlemistoimingu õigusliku aluse korrektse valiku ehk seaduslikkusega seoses. Samuti tuleb leida tasakaal vajalike, kuid samas võimalikult väheste, andmete kogumise vahel. Keskendume koolituse käigus eelkõige nendele põhimõtetele. Muuseumi kontekstis tundub, et osad neist põhimõtetest on päris tagurpidi. Kui räägime museaalide säilitamisest, siis ilmselt nii mõnigi neist põhimõtetest ei kohaldu. Muuhulgas ka seetõttu, et surnud isikute andmete töötlemisel kehtivad täiendavad erisused.

ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISE SEADUSLIKKUS

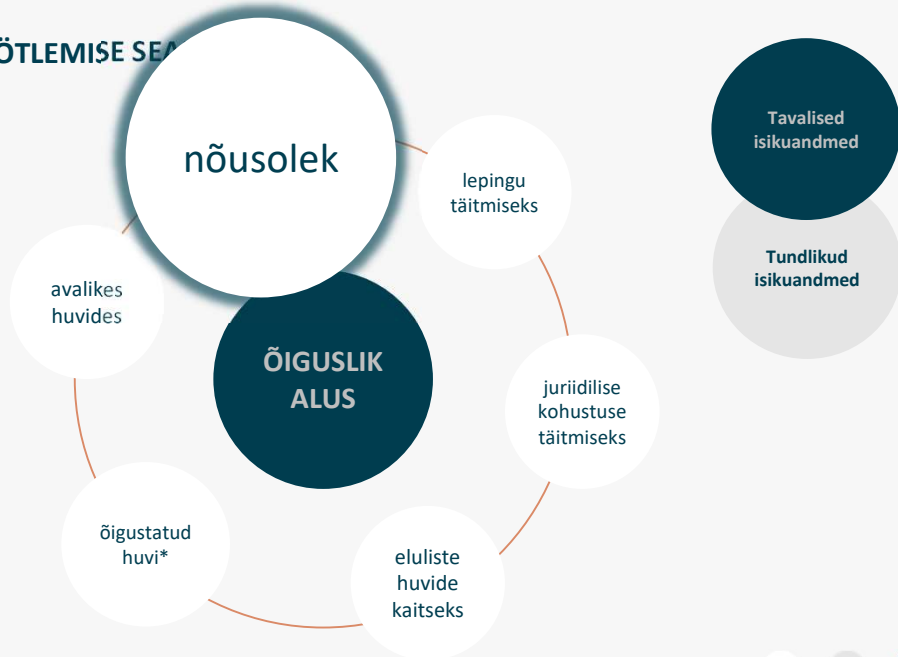
*välja arvatud juhul, kui sellise huvi kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid, eriti juhul kui andmesubjekt on laps

Isikuandmete töötlemise seaduslikkus tähendab, et töötlemiseks peab olema õiguslik alus. Õigusliku aluse olemasolu aetakse praktikas sageli segamini eesmärgiga. See, et on olemas eesmärk, ei tähenda, et on olemas õiguslik alus. Eesmärk ei pühitse abinõud. Isikuandmete töötlemise õiguslikud alused on loetletud IKÜM artikli 6 lõikes 1 (lisaks isikuandmete eriliikide kohta IKÜM artikli 9 lõikes 2).

Erinevad andmetöötlemise õiguslikud alused võivad eksisteerida kõik kõrvuti ühe ja sama andmesubjektiga tekkinud suhte raames. Neid tuleb eristada andmekoosseisude kaupa, tuues selgelt välja missuguseid andmeid millisel õiguslikul alusel töödeldakse.

Kohalik õigus ei lisa aluseid, vaid täpsustab neid. Näiteks on õigusaktis sätestatud avalikes huvides olev ülesanne. Või on täpsustatud õigustatud huvi (IKS – ajakirjandus, kunstiline eneseväljendus, riikliku statistika ja arhiveerimine jne).

ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISE SEADUS

*välja arvatud juhul, kui sellise huvi kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid, eriti juhul kui andmesubjekt on laps

Andmesubjekti nõusolek tähendab, et andmesubjekt on andnud nõusoleku töödelda oma isikuandmeid ühel või mitmel konkreetsel eesmärgil. See võib esmapilgul näida väga mugava alusena, kuid ei pruugi tegelikult olla muuseumis isikuandmete töötlemiseks sageli kõige sobivam alus.

NÕUSOLEKU ANDMISE TINGIMUSED

- Kui töötlemine põhineb nõusolekul, peab vastutaval töötlejal olema võimalik **tõendada**, et andmesubjekt on nõustunud oma isikuandmete töötlemisega
- selge kinnitusena
- vabatahtlik
- konkreetne ja ühemõtteline
- muudest küsimustest selgelt eristatav
- arusaadaval ja lihtsasti kättesaadaval kujul, kasutades selget ja lihtsat keelt

© 2022 WALLESS

Nõusolek tuleks anda selge kinnitusena, näiteks kirjaliku kinnituse vormis, sealhulgas elektroonilisel teel, või suulise avaldusena, millega andmesubjekt annab vabatahtlikult, konkreetselt, teadlikult ja ühemõtteliselt nõusoleku teda puudutavate isikuandmete töötlemiseks. See võiks hõlmata vajaliku lahtri märgistamist veebisaidil, infoühiskonna teenuste tehniliste seadmete valimist või muud avaldust või käitumist, millest selles kontekstis konkreetselt nähtub andmesubjekti nõusolek teda puudutavate isikuandmete kavandatavaks töötlemiseks. Vaikimist, eelnevalt märgistatud lahtreid või tegevusetust ei tohiks seega pidada nõusolekuks. Nõusolek peaks hõlmama kõiki samal eesmärgil või samadel eesmärkidel tehtavaid isikuandmete töötlemise toiminguid. Kui töötlemisel on mitu eesmärki, tuleks nõusolek anda kõigi nende kohta (IKÜM põhjendus p 32).

(1/2) jätkub

NÕUSOLEKU ANDMISE TINGIMUSED

- Kui töötlemine põhineb nõusolekul, peab vastutaval töötlejal olema võimalik **tõendada**, et andmesubjekt on nõustunud oma isikuandmete töötlemisega
- selge kinnitusena
- vabatahtlik
- konkreetne ja ühemõtteline
- muudest küsimustest selgelt eristatav
- arusaadaval ja lihtsasti kättesaadaval kujul, kasutades selget ja lihtsat keelt

© 2022 WALLESS

(2/2) jätk

Nõusolekut ei tohiks lugeda vabatahtlikult antuks, kui andmesubjektil pole tõelist või vaba valikuvõimalust või ta ei saa kahjulike tagajärgedeta nõusoleku andmisest keelduda või seda tagasi võtta (IKÜM põhjendus p 42). Selle tagamiseks, et nõusolek on antud vabatahtlikult, ei tohiks nõusolek anda isikuandmete töötlemiseks kehtivat õiguslikku alust konkreetsel juhul, kui andmesubjekt ja vastutav töötleja on selgelt ebavõrdses olukorras, eriti juhul kui vastutav töötleja on avaliku sektori asutus, ning seega on ebatõenäoline, et nõusolek anti selle konkreetse olukorra kõigi asjaolude puhul vabatahtlikult. Nõusolekut ei loeta vabatahtlikuks, kui ei ole võimalik anda erinevatele isikuandmete töötlemise toimingutele eraldi nõusolekut, ehkki see on üksikutel juhtudel asjakohane, või kui lepingu täitmine, sealhulgas teenuse osutamine, on pandud sõltuma sellisest nõusolekust, ehkki see ei ole lepingu täitmiseks vajalik (IKÜM põhjendus p 43).

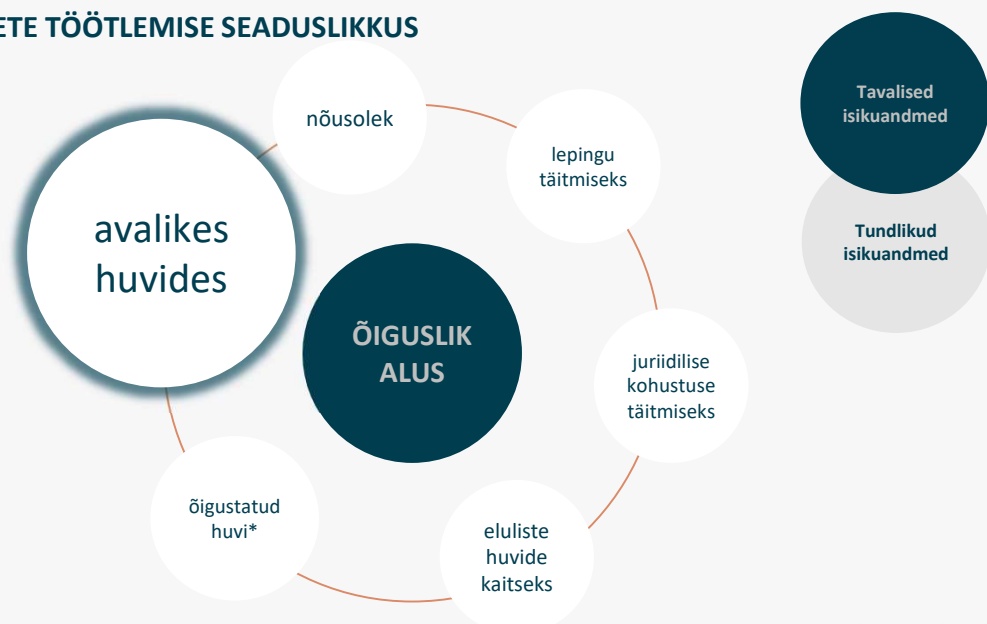
NÕUSOLEKU ANDMISE TINGIMUSED

- Andmesubjektil on õigus nõusolek **igal ajal tagasi võtta**
- See ei mõjuta enne tagasivõtmist nõusoleku alusel toimunud töötlemise seaduslikkust

- NB! Tagasivõtmise õigusest peab teavitama

Andmesubjektil peab olema õigus oma nõusolek igal ajal tagasi võtta. Nõusoleku tagasivõtmise järel tuleb isikuandmete töötlemine viivitamatult lõpetada. Andmesubjektil peab nõusoleku tagasivõtmise õigusest teavitama enne nõusoleku andmist. Samuti peab andmesubjektile olema eelnevalt selgitatud, et nõusoleku tagasivõtmine ei mõjuta enne tagasivõtmist nõusoleku alusel toimunud töötlemise seaduslikkust. Nõusoleku tagasivõtmine peab andmesubjekti jaoks olema sama lihtne kui selle andmine (vt ka nõusoleku andmise tingimused, IKÜM artikkel 7). Kui selle isiku andmed on mingi mudeldamise andmestiku osa, siis võib olla keeruline neid sealt „välja võtta“, kuid mingit erandit uuringute puhuks IKÜM ette ei näe.

Kuigi IKS ja IKÜM lubavad teadusuuringute puhul piirata teatavaid andmesubjekti õigusi (IKÜM artiklites 15, 16, 18 ja 21 sätestatud andmesubjekti õigusi piirata niivõrd, kuivõrd nende õiguste teostamine tõenäoliselt muudab võimatuks teadus- või ajaloouringu või riikliku statistika eesmärgi saavutamise või takistab seda oluliselt), siis nõusoleku osas erandit ei ole.

ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISE SEADUSLIKKUS

*välja arvatud juhul, kui sellise huvi kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid, eriti juhul kui andmesubjekt on laps

Isikuandmete töötlemine on seaduslik, kui see on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või vastutava töötleva avaliku võimu teostamiseks. Töötlemise alus peaks olema sätestatud liidu või liikmesriigi õigusaktis. Iga üksiku isikuandmete töötlemise toimingu reguleerimiseks ei pea olema eraldi õigusakti – erinevad toimingud võivad olla kantud üldisest eesmärgist.

Avaliku võimu teostamiseks peetakse õigusaktides sätestatud avaliku võimu funktsioonide teostamist.

Avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks peetakse õigusaktides sätestatud ülesannete täitmist.

Töötlemine peab olema vajalik selleks konkreetseks eesmärgiks. Kui eesmärki on võimalik saavutada muude vahenditega, siis ei ole toiming vajalik. Eelkõige ei ole toiming vajalik, kui sama tulemust oleks võimalik saavutada ilma isikuandmeid töötlemata või oluliselt väiksemas ulatuses isikuandmete töötlemisega.

ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISE SEADUSLIKKUS

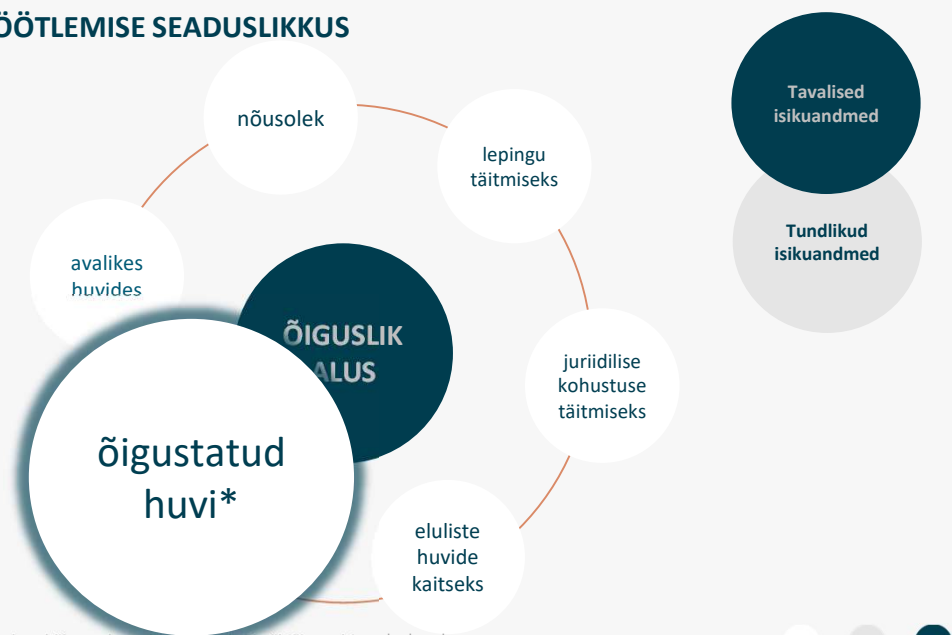
- Museaali digitaalne kujutis,
  - digitaalne museaal ning
  - museaali ja digitaalset kujutist kirjeldavad andmed
- tehakse üldsusele juurdepääsupiiranguta kättesaadavaks **muuseumide andmekogu kaudu.**

Kui andmekogus sisaldavad isikuandmeid, sealhulgas eriliiki isikuandmeid, võib muuseum isikuandmeid töödelda muuseumiseaduse eesmärkide täitmiseks.

Ajakohane alus isikuandmete töötlemiseks tuleneb laias ulatuses muuseumiseadusest (§ 16. Isikuandmete töötlemine ja autoriõiguse erisused) ja muuseumide andmekogu seadusest (§ 8. Isikuandmete töötlemise erisus).

ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISE SEADUSLIKKUS

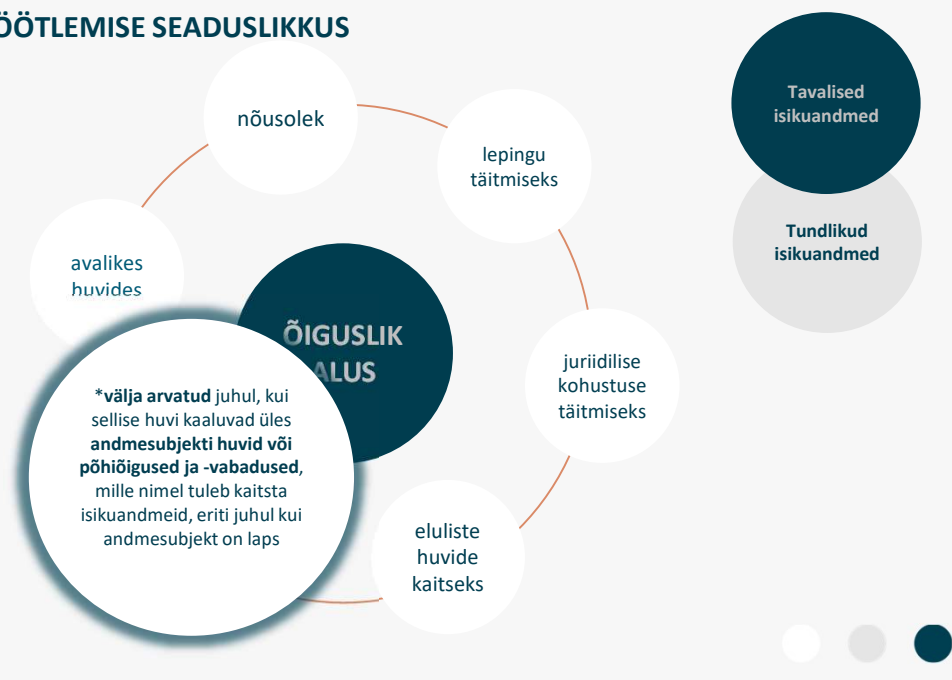

*välja arvatud juhul, kui sellise huvi kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid, eriti juhul kui andmesubjekt on laps

© 2022 WALLESS

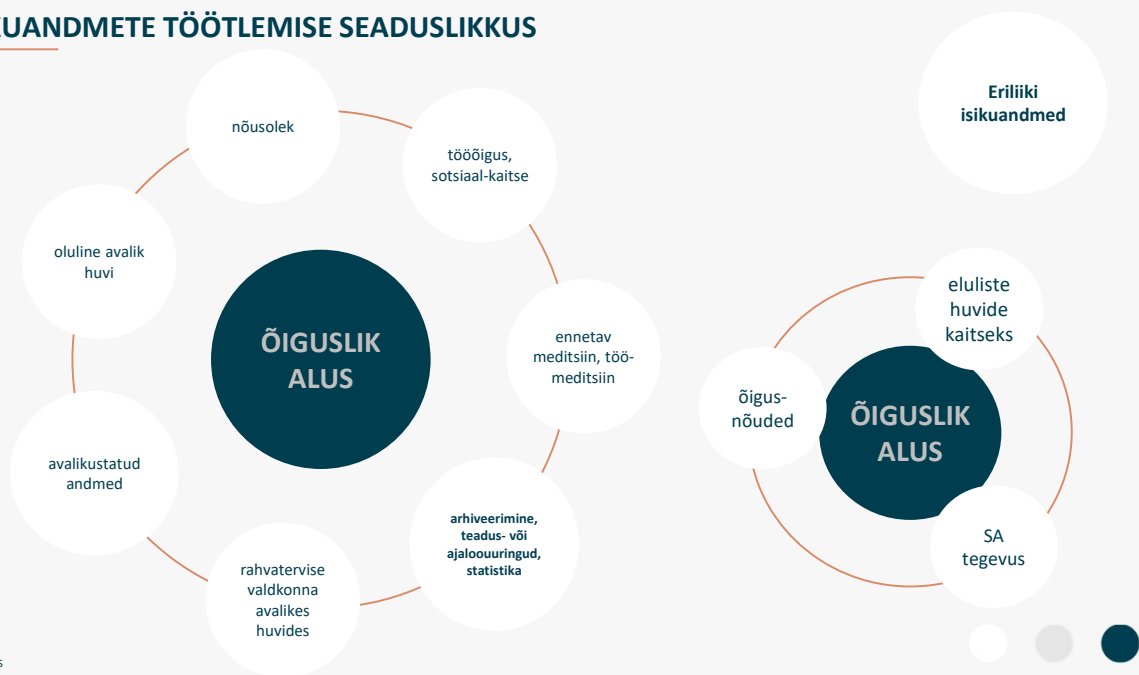
Õigustatud huvi ei ole võimalik õigusliku alusena kohaldada, kui isikuandmeid töötleb avaliku sektori asutus oma ülesannete täitmisel (vt IKÜM artikkel 6 lg 1). Siiski võib ka avaliku sektori toimingutes esineda erandeid ülesannete "kõrval". Juhul, kui tegemist ei ole otseselt avaliku ülesande täitmisega, ei ole välistatud ka selle õigusliku aluse kasutamine. Siiski on tegemist pigem erandlike olukordadega.

ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISE SEADUSLIKKUS

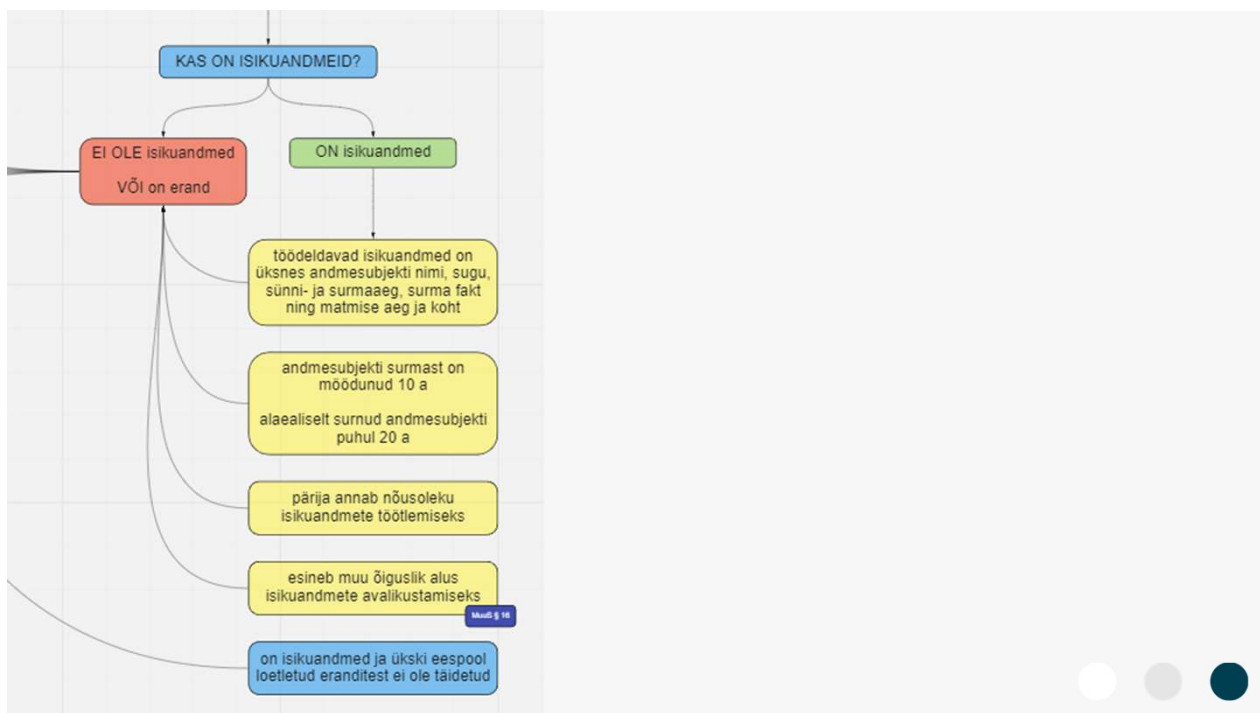
Õigustatud huvi alusel ei tohi isikuandmeid töödelda, kui õigustatud huvi kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused, mille nimel tuleb kaitsta isikuandmeid, eriti juhul kui andmesubjekt on laps. Selleks, et vastutava töötaja õigustatud huvi andmesubjekti huvide ja põhiõigustega võrrelda, tuleb läbi viia huvide kaalumine.

ISIKUANDMETE TÖÖTLEMISE SEADUSLIKKUS

Isikuandmete eriliikide töötlemine on IKÜM artikli 9 lõike 1 kohaselt keelatud. Erandina võib eriliiki isikuandmeid siiski töödelda, kui esineb mõni IKÜM artikli 9 lõikes 2 sätestatud eranditest. See ei tähenda, et artiklis 6 sätestatud õiguslikud alused võiks ära unustada. Pigem tuleb arvestada, et artikli 9 lõikes 2 sätestatud alused on lisareeglid artiklis 6 sätestatule.

Enamik tingimusi sõltub sellest, kas vastutav töötleja suudab tõendada, et eriliiki isikuandmete töötlemine on konkreetsel eesmärgil vajalik. See ei tähenda, et töötlemine peab olema absoluutselt hädavajalik. Kuid see põhjendus peab olema midagi enam kui lihtsalt “kasulik” või “harjumuspärane”. Isikuandmete eriliikide töötlemine on vajalik, kui see on sihipärane ja proportsionaalne viis selle konkreetse eesmärgi saavutamiseks.

kontrollskeemi osa „Kas tegemist on isikuandmetega?“

W A L L E S S

AITÄH!

Liivalaia 45, 10145 Tallinn
Kaluri 2, 51004 Tartu

www.walless.com

